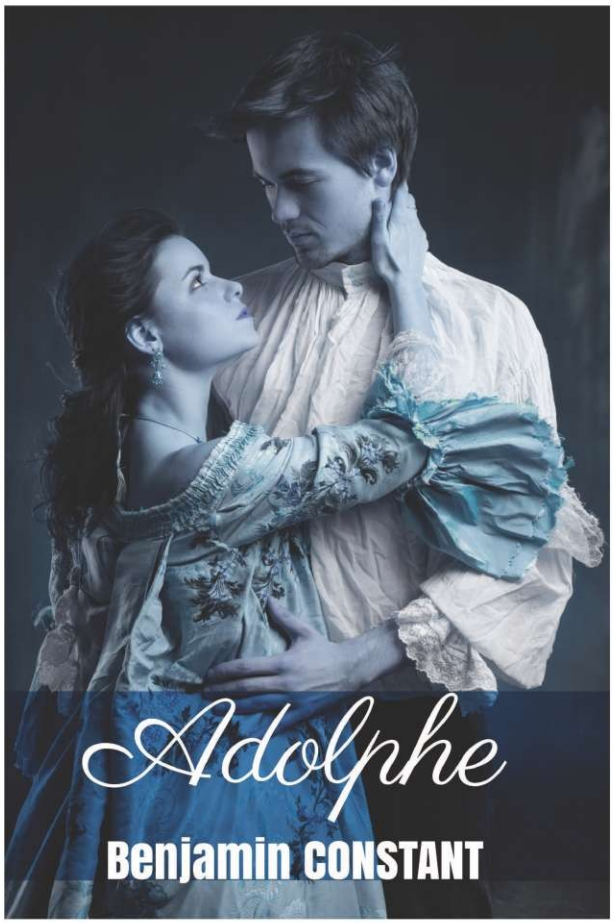
Adolphe
Benjamin CONSTANT

BENJAMIN CONSTANT

Adolphe,1816 Colecţia personală GI

Adolphe

ÎNŞTIINŢAREA EDITORULUI

Călătoream prin Italia; sunt ani de-atunci. Din cauza revărsării râului Neta, a trebuit să mă opresc la un han din Cerenza, un cătun din Calabria; în acelaşi han se afla un străin, care fusese silit să-şi întrerupă călătoria din acelaşi motiv. Era un om foarte tăcut, cu înfăţişare tristă şi nu părea deloc grăbit să-şi urmeze drumul. Câteodată mă plângeam acestui străin - fiind singurul om cu care puteam să schimb o vorbă - de zăbava aceasta. Mi-e totuna, îmi răspundea el, dacă mă aflu aici sau aiurea. Hangiul, care vorbea cu servitorul napolitan ce slujea pe străin fără să-i ştie numele, îmi spusese că nu călătorea din dorinţa de a afla lucruri noi, fiindcă nu cerceta nici ruinele, nici priveliştile pitoreşti, nici monumentele, precum nu-l atrăgeau nici oamenii. Citea mult, dar fără nicio rânduială; seara se plimba, însă totdeauna singur şi, ades, sta zile întregi în jilţ, nemişcat, cu capul sprijinit în mâini.

Când se îndreptară drumurile şi când am fi putut să pledăm, străinul căzu greu bolnav. Din omenie, a trebuit să rămân lângă dânsul, ca să-l îngrijesc. La Cerenza, era numai un felcer de ţară; voiam să trimit după ajutoare mai de nădejde la Cosenza. „Nu-i nevoie, mi-a răspuns străinul; omul acesta e tocmai ceea ce îmi trebuie" Avea mai multă dreptate poate decât îşi închipuia, fiindcă omul acela îl vindecă. „Nu te credeam atât de priceput", îi spuse cu un fel de ciudă, când se despărţiră. îmi mulţumi apoi, pentru grija ce-i purtasem şi plecă.

După câteva luni, primii la Neapole o scrisoare de la hangiul din Cerenza, precum şi o casetă găsită pe drumul ce duce la Strongoli, drum pe care trecusem atât eu, cât şi străinul, fără a

călători însă împreună. Hangiul, care îmi trimitea caseta, era încredinţat că trebuie să fie a unuia dintre noi. înlăuntru se afl
a-3 - un vraf de scrisori foarte vechi, unele fără adresă, sau cu adrese şi iscălituri şterse, portretul unei femei şi un caiet, care cuprindea povestea sau întâmplarea, pe care o veţi citi mai departe.

Străinul, căruia îi aparţineau aceste lucruri, nu-mi lăsase la despărţire nicio indicaţie, ca să ştiu unde i-aş putea scrie; le păstram de zece ani, neştiind ce întrebuinţare să le dau, când, aflându-mă într-un oraş din Germania şi vorbind întâmplător despre aceste scrisori faţă de câteva persoane, cineva mă rugă stăruitor să-i încredinţez manuscrisul pe care-l aveam în păstrare. După opt zile l-am primit înapoi, împreună cu o scrisoare, pe care am rânduit-o la sfârşitul acestei istorisiri, fiindcă n-ar avea niciun înţeles dacă ar fi citită înainte de a cunoaşte însăşi povestirea.

Scrisoarea aceasta m-a hotărât să dau în vileag manuscrisul, încredinţându-mă că nu va jigni şi nici nu va compromite pe nimeni. N-am schimbat o iotă din original; nici măcar numele proprii nu le-am suprimat eu: ele erau indicate, ca în textul de faţă, numai prin iniţiale.

CAPITOLUL I

La douăzeci şi doi de ani mi-am sfârşit studiile la Universitatea din Gottingen. Dorinţa tatălui meu, pe atunci ministru al electorului de... era să fac o călătorie prin cele mai importante ţări din Europa. După aceea, voia să mă ia pe lângă el, să intru în departamentul a cărui conducere îi era încredinţată şi să mă pregătesc, pentru ca într-o bună zi să-l pot înlocui. Printr-o muncă destul de stăruitoare, deşi dusesem o viaţă foarte împrăştiată, obţinusem succese prin care mă deosebisem între colegii mei de studiu, ceea ce-l făcu pe tatăl meu să-şi pună în mine speranţe pare-se prea mari.

Aceste speranţe îl făcuseră foarte îngăduitor faţă de multele greşeli pe care le săvârşisem. Niciodată nu mă lăsase să sufăr urmările unor astfel de greşeli. îmi îndeplinise totdeauna dorinţele, uneori chiar înainte de a le mărturisi.

Din nefericire, această purtare a lui pornea mai mult din nobleţe şi generozitate, decât din iubire. Eram încredinţat că el avea toate drepturile la recunoştinţa şi la respectul meu; niciodată, însă, nu se înfiripase între noi sentimentul încrederii reciproce. Era în spiritul lui ceva ironic, care nu se potrivea deloc cu firea mea. Pe atunci nu ceream altceva decât să mă las în voia acelor impresii pretimpurii şi fugare, care aruncă sufletul dincolo de sfera obişnuitului, făcându-l să dispreţuiască toate lucrurile înconjurătoare. Nu găseam în tatăl meu un supraveghetor, ci un observator, rece şi caustic, care zâmbea întâi cu milă şi care sfârşea cu grabă orice conversaţie. Până la vârsta de optsprezece ani, nu-mi amintesc să fi avut vreodată o discuţie de o

oră cu el. Scrisorile lui erau blânde, pline de sfaturi înţelepte şi înduioşătoare; cum ne aflam însă unul în faţa celuilalt, observam în atitudinea lui un fel de constrângere, pe care nu mi-o puteam lămuri şi care mă făcea să sufăr. Pe atunci nu ştiam ce e timiditatea, această suferinţă lăuntrică, de care nu puteam scăpa nici la vârsta cea mai înaintată, care înăbuşă în inima noastră impresiile cele mai puternice, care ne îngheaţă cuvintele pe buze, care falsifică în gura noastră tot ce încercăm să spunem şi nu ne îngăduie să ne rostim decât prin expresii vagi sau cu o ironie mai mult sau mai puţin amară, ca şi cum am voi să ne răzbunăm împotriva propriilor noastre simţăminte pentru suferinţa ce-o îndurăm, neputându-le da în vileag. Nu ştiam că tata era stăpânit de timiditate chiar faţă de fiul său şi că, adesea, după ce aşteptase de la mine multă vreme o mărturie de afecţiune, pe care înfăţişarea lui aparent rece mă oprea parcă să i-o dau, mă părăsea cu ochii umezi de lacrimi şi se plângea altora că nu ţin la el.

Stăpânindu-mă mereu faţă de el, lucrul acesta avu o puternică înrâurire asupra firii mele. Tot aşa de timid ca şi el, dar mai agitat, pentru că eram mai tânăr, m-am obişnuit să închid în mine tot ce simţeam, să nu-mi făuresc planurile decât în singurătate, să nu mă bizui decât pe mine însumi în înfăptuirea lor şi să socot sfaturile, interesul, ajutorul sau chiar simpla prezenţă a celorlalţi ca o stânjenire şi ca o piedică. M- am deprins să nu mărturisesc nimănui ceea ce mă preocupa cu adevărat, să nu accept o discuţie decât ca o necesitate neplăcută şi să o însufleţesc cu un lung şir de glume, care o făceau mai puţin obositoare pentru mine şi care îmi dădeau putinţa să-mi ascund adevăratele gânduri. De aici o anume imposibilitate de a mă dărui sufleteşte, pe care mi-o impută şi astăzi prietenii, şi o dificultate de a discuta serios, pe care totdeauna, o învîng cu anevoinţă. Tot de aici porni în acelaşi timp, o aprigă dorinţă de a nu depinde de nimeni, o nemulţumire faţă de legăturile sufleteşti care mă încătuşau, o spaimă de neînvins să nu-mi formez cumva legături noi. Nu mă simţeam la largul meu decât în singurătate şi, astăzi încă, urmarea acestei stări sufleteşti este că, chiar în împrejurările cele mai neînsemnate, când trebuie să aleg între tovărăşia oamenilor şi singurătate, chipul oricărui om mă tulbură şi simt nevoia firească să-l evit, ca să pot gândi în linişte. Nu aveam totuşi acel egoism adânc, pe care pare a-l dovedi o astfel de fire; deşi păream preocupat numai de persoana mea, mă interesam foarte puţin de mine însumi. Purtam în străfundul sufletului o sensibilitate de care nu-mi dădeam seama, dar care, nefiind împlinită, mă depărta rând pe rând de toate lucrurile, care rând pe rând îmi atrăseseră curiozitatea. Această nepăsare faţă de toate cele devenise mai puternică încă prin ideea morţii, idee care mă înfiorase încă de tânăr şi peste care n-am înţeles niciodată cum pot să treacă oamenii cu atâta uşurinţă. La vârsta de şaptesprezece ani am văzut cum s-a stins din viaţă o bătrână, care, prin firea ei deosebită şi bizară, începuse să aibă înrâurire asupra firii mele. Femeia

aceasta, ca atâtea altele, în tinereţe se aruncase în vârtejul lumii, pe care nu o cunoştea, încredinţată că are o mare forţă sufletească şi unele însuşiri cu adevărat puternice. Şi tot ca atâtea altele, neputând să se mlădieze după deprinderile superficiale, dar necesare, în viaţă, îşi dădu seama că s-a înşelat în speranţele ei şi avu o tinereţe lipsită de bucurii; în cele din urmă, bătrâneţea o ajunsese fără s-o înfrângă. Trăia într-un castel, vecin cu una din moşiile noastre, singură şi nemulţumită neavând alt reazem decât inteligenţa cu care analiza tot ce se întâmpla. Timp de un an aproape, în neistovitele noastre discuţii, privisem viaţa sub toate înfăţişările, socotind întotdeauna moartea ca sfârşitul tuturor lucrurilor; şi după ce vorbisem cu ea atât de mult despre moarte, o văzui murind sub ochii mei.

întâmplarea aceasta îmi stârnise un simţământ de nesiguranţă în faţa destinului; căzusem într-un fel de visare, care nu mă mai părăsea. Din scrierile poeţilor, citeam mai ales pe cele ce aminteau cât de scurtă e viaţa omenească. Socoteam că nu există în lume niciun scop care să merite truda vreunui efort. E foarte ciudat cum credinţa aceasta s-a şters, în măsura în care anii s-au adunat asupră-mi. Să fie oare din cauză că speranţa are în sine ceva neîndoielnic şi că, dispărând din viaţa omului, această viaţă ia o înfăţişare mai aspră, dar mai statornică? Să fie oare din cauză că viaţa e cu atât mai reală cu cât dispar toate iluziile, după cum piscurile stâncilor se desemnează mai limpede pe cer după ce se împrăştie norii?

Plecând de la Gottingen, m-am dus în orăşelul D... Aici era reşedinţa unui prinţ care, ca cei mai mulţi din prinţii Germaniei, cârmuia cu blândeţe o ţară mică, ocrotea pe oamenii luminaţi care veneau să se statornicească în ţara lui, îngăduia tuturor opiniilor o deplină libertate, dar care, ferecat prin vechile uzanţe în lumea curtenilor săi, nu putea să adune din cauza aceasta în jurul lui decât oameni în mare parte neînsemnaţi sau mediocri. La curtea aceasta am fost primit cu acea curiozitate pe care-o stârneşte în chip firesc orice străin care rupe lanţul monotoniei şi al etichetei. Timp de câteva luni, n-am observat nimic care să-mi reţină atenţia. Eram recunoscător pentru bunăvoinţa care mi se arăta, dar pe de o parte, timiditatea mă împiedica de a mă folosi de această bunăvoinţă, iar pe de altă parte oboseala unei agitaţii fără scop mă îndruma mai degrabă spre singurătate decât spre plăcerile searbede, pe care eram poftit să le împărtăşesc cu ceilalţi. Nu purtam ură nimănui, dar cei care îmi stârneau dorinţa de a-i cunoaşte mai de aproape erau foarte puţini; pe oameni însă îi jigneşte indiferenţa; ei o socot o formă a răutăţii sau a prefăcătoriei; şi nu vor să creadă că e firesc să te plictiseşti în mijlocul lor. Uneori încercam să-mi domin plictiseala; mă închideam într-o tăcere adâncă; ei luau această tăcere drept dispreţ. Alteori, plictisit eu însumi de tăcerea mea, începeam să glumesc, şi spiritul meu, o dată pus în mişcare, mă făcea să depăşesc măsura. Dam la iveală într-o singură zi toate amănuntele ridicole pe care le observasem timp de o lună. Cei care ascultau

aceste izbucniri spontane şi involuntare nu-mi arătau nicio mulţumire, şi aveau dreptate, fiindcă ceea ce mă îndemna să vorbesc era nu încrederea în ei, ci necesitatea de a vorbi. Din discuţiile cu acea femeie care avusese cea dintâi înrâurire asupra dezvoltării ideilor mele rămăsesem cu o ură înverşunată împotriva tuturor cugetărilor banale şi a tuturor formulelor dogmatice. Astfel, când auzeam oameni mediocri discutând amabil despre unele principii de mult statornicite, incontestabile din punctul de vedere al moralei, al convenienţelor sociale şi al religiei, lucruri pe care ei le puneau laolaltă cu uşurinţă, simţeam dorinţa să-i contrazic, nu fiindcă aş fi avut păreri potrivnice, ci deoarece convingerea lor atât de sigură şi atât de puternică mă scotea din fire. De altfel, un instinct tainic mă sfătuia să nu mă încred în aceste axiome generale, care nu cunosc nicio restrângere şi nicio nuanţă. Proştii fac din morala lor un tot compact şi indivizibil, pentru ca această morală să intervină cât mai puţin în faptele lor şi să-i lase liberi în toate detaliile vieţii.

Prin purtarea aceasta îmi câştigai repede faima de om uşuratic, zeflemist şi răutăcios. Cuvintele mele pline de amărăciune dovedeau - după părerea celorlalţi - că am un suflet veninos, iar glumele mele erau privite ca atentate împotriva concepţiilor celor mai respectabile. Oamenii de care râsesem cu nesocotinţă se făcură părtaşii principiilor pe care - după învinuirea lor - le pusesem în cumpăna îndoielii. Pentru că, fără să vreau, îi făcusem să râdă unii pe socoteala altora, toţi se uniră împotrivă-mi. Ai fi zis că, scoţând la iveală tot ridicolul lor, am trădat un secret pe care mi-l încredinţaseră; ai fi zis, că, arătându-se în ochii mei aşa cum erau cu adevărat, obţinuseră din parte-mi făgăduiala tăcerii; eu însă ştiam bine că nu acceptasem niciodată acest pact atât de oneros. Lor le plăcuse să mi se destăinuiască în toată voia; mie-mi plăcea să-i observ şi să-i descriu; şi ceea ce ei numeau perfidie, era pentru mine o despăgubire cu totul nevinovată şi foarte dreaptă.

în cele ce scriu nu vreau de fel să mă justific; am renunţat de mult la acest procedeu uşuratic şi lesnicios, folosit de cei care nu au experienţa vieţii; vreau numai să spun - şi asta pentru alţii, iar nu pentru mine, care acum sunt la adăpost de răutatea lumii - că-ţi trebuie timp ca să te deprinzi cu oamenii, aşa cum i-au făcut interesele lor, prefăcătoria, vanitatea şi frica. Uimirea de care te simţi cuprins în cea dintâi

tinereţe, când vezi o societate atât de falsă şi de frământată, vesteşte mai degrabă un suflet obişnuit decât un spirit răutăcios. De altfel, în privinţa aceasta, societatea n-are niciun motiv să se teamă; ea apasă cu atâta greutate asupra noastră, şi înrâurirea ei ascunsă e atât de puternică, încât nu întârzie să ne modeleze după tiparul tuturor. Nu ne mai mirăm atunci decât de mirarea noastră dintâi şi suntem mulţumiţi sub noua înfăţişare, aşa cum sfârşeşti prin a respira liber într-o sală de spectacol ticsită de lume, deşi la început abia puteai să-ţi tragi sufletul

.Dacă unii dintre noi scapă acestui destin obştesc, închid în sufletul lor această tainică deosebire; în aproape tot ceea ce e ridicol ei văd sămânţa viciilor şi nu mai glumesc, pentru că dispreţul înlocuieşte gluma, iar dispreţul e tăcut.

Mica societate care mă înconjura începu să arate oarecare nelinişte în privinţa felului meu de a fi. Nu puteau să indice nicio faptă condamnabilă pe care aş fi săvârşit-o; nu puteau să tăgăduiască chiar vreo câteva care păreau a învedera generozitate şi devotament; dar spuneau că sunt un om imoral, un om pe care nu te poţi bizui; două epitete fericit născocite, ca să trezească bănuiala că aş săvârşi fapte ce nu se cunosc, rămânând ca fiecare să ghicească ceea ce nu ştia încă precis.

CAPITOLUL II

Cu gândurile împrăştiate, neatent, plictisit, nu-mi dădeam seama de impresia pe care o făceam şi-mi împărţeam timpul între studiile pe care le întrerupeam adesea, între planurile pe care nu le înfăptuiam niciodată, între plăcerile care nu mă ispiteau de fel, când o întâmplare, aparent neînsemnată, răscoli cu totul felul meu de a fi.

De câtva timp un tânăr, cu care aveam relaţii amicale destul de bune, căuta să atragă pe una din femeile oarecum deosebite din lumea în care trăiam; în această încercare îi eram un confident cu totul dezinteresat. După străduinţi îndelungate, el dobândi iubirea acestei femei şi, fiindcă nu-mi ascunsese îndoielile şi eforturile, se crezu dator să-mi împărtăşească şi izbânda; nimic nu se putea asemăna cu înflăcărarea şi neţărmurita lui bucurie. Priveliştea acestei fericiri mă făcu să regret că eu nu o cunoşteam încă; până atunci nu avusesem nicio dragoste cu care să mă pot mândri; o viaţă nouă se dezvăluia parcă în faţa ochilor mei; o cerinţă nouă se ivi în adâncul sufletului meu. Fără îndoială, în această cerinţă era

multă vanitate, dar nu era numai atât; ba poate că vanitatea ocupa un loc mai puţin important decât credeam eu. Sentimentele omului sunt confuze şi învălmăşite; ele se alcătuiesc dintr-o mulţime de impresii diferite, care nu pot fi cercetate; cuvântul, care e totdeauna prea grosolan şi prea cuprinzător, ne poate ajuta să dăm un nume acestor simţăminte, dar nu să le definim.

în casa tatălui meu îmi însuşisem, în privinţa femeilor, un sistem de gândire destul de imoral. Tatăl meu, deşi păstra cu stricteţe bunele maniere în formele lor exterioare, îşi îngăduia foarte adesea glume uşuratice asupra legăturilor de dragoste, pe care le privea ca pe o distracţie, dacă nu îngăduită, în orice caz scuzabilă, socotind numai căsătoria ca o legătură temeinică. El era convins că un tânăr trebuie să evite cu grijă de a face ceea ce se numeşte o nebunie, adică de a-şi lua vreo obligaţie serioasă faţă de o femeie, care n-ar fi în totul deopotrivă cu el în ceea ce priveşte averea, familia şi celelalte calităţi exterioare; altminteri însă, socotea că poţi, fără niciun inconvenient, să iei şi apoi să părăseşti pe orice femeie, atâta timp cât nu e vorba să te căsătoreşti cu ea; şi l-am văzut surâzând cu un fel de încuviinţare când auzea această parodie a unui cuvânt cunoscut: femeilor le face atât de puţin rău, iar nouă atâta plăcere!

Oamenii nu-şi dau seama îndeajuns, cât de puternică înrâurire au, în cea dintâi tinereţe, cuvinte de felul acesta şi cât de uimiţi rămân copiii, la vârsta când toate opiniile sunt încă îndoielnice şi plăpânde, văzând că regulile hotărâte, ce li s-au dat, sunt contrazise prin glume pe care toată lumea le aplaudă. Aceste reguli devin pentru ei doar nişte formule banale, pe care părinţii lor s-au învoit să le repete mai mult ca să-şi împlinească o datorie, pe când glumele par a cuprinde adevărata taină a vieţii.

Bântuit de o emoţie nedesluşită, îmi spuneam: vreau să fiu iubit, şi mă uitam în jurul meu; nu vedeam nicio femeie care să-

-11 - mi stârnească iubirea, niciuna să pară a mă iubi; îmi cercetam sufletul şi gusturile: nu simţeam nicio înclinare pentru nimeni. Astfel mă frământam sufleteşte, când făcui cunoştinţă cu contele de P., om de patruzeci de ani, a cărui familie se înrudea cu a mea. Mă pofti la el acasă. Nenorocită vizită! Contele locuia cu metresa lui, o poloneză vestită prin frumuseţea ei, cu toate că trecuse de întâia tinereţe. Femeia aceasta, cu toată situaţia ei neplăcută, dovedise în mai multe împrejurări o fire aleasă. Familia ei, foarte cunoscută în Polonia, sărăcise în timpul tulburărilor din acea ţară. Tatăl ei fusese proscris, iar mama ei venise să caute adăpost în Franţa, împreună cu fiica sa, pe care, murind o lăsase cu desăvârşire singură. Contele de P. se îndrăgosti de ea. N-am putut să aflu niciodată cum s-a urzit această legătură, care - când am cunoscut-o pe Ellenore - dura de multă vreme şi era, ca să zic aşa, consfinţită. Situaţia nenorocită în care se afla sau necunoaşterea vieţii la vârsta aceea o aruncase oare pe acest drum, care nu se potrivea de fel nici cu educaţia, nici cu deprinderile, nici cu acea mândrie, care era o trăsătură de seamă a firii ei? Ceea ce ştiu, ceea ce toată lumea ştia e că - atunci când contele de P. îşi pierduse aproape toată averea şi era în primejdie să-şi piardă şi libertatea - Ellenore îi dăduse atâtea dovezi de devotament, respinsese cu atâta dispreţ propunerile cele mai strălucite, împărtăşise cu atâta râvnă şi chiar cu bucurie toate primejdiile şi sărăcia în care trăia contele, încât chiar oamenii cei mai neînduplecaţi în severitatea lor trebuiau să recunoască puritatea ei şi dezinteresarea unei asemenea purtări. Prin străduinţele ei, prin curajul, prin înţelepciunea şi prin sacrificiile de tot felul, pe care le făcuse fără să se plângă, amantul ei izbutise să-şi recâştige o parte din avere. Ei se statorniciseră la D., ca să ducă mai departe un proces care ar fi putut să redea contelui de P. toată vechea lui bogăţie, şi socoteau că vor rămâne aici aproape doi ani.Ellenore avea o inteligenţă obişnuită, dar ideile ei erau precise, şi felul ei de a vorbi,

totdeauna simplu, te impresiona uneori prin nobleţea şi înălţimea sentimentelor. Avea multe prejudecăţi, dar toate prejudecăţile acestea erau potrivnice intereselor ei. Preţuia cum nu se poate mai mult viaţa corectă, tocmai pentru că viaţa ei, potrivit educaţiei ce primise, nu era corectă. Era foarte credincioasă, pentru că religia condamna cu severitate felul ei de viaţă. În discuţii înlătura cu asprime tot ceea ce altor femei li s-ar fi părut doar glume nevinovate, de teamă că, dată fiind situaţia ei, oricine ar putea să se creadă îndreptăţit a face vreo glumă nepotrivită. Ar fi dorit să primească în casă numai oameni din lumea cea mai înaltă şi cu moravuri ireproşabile, tremurând la gândul că ar putea fi comparată cu acele femei care îşi alcătuiesc de obicei un cerc de cunoştinţe amestecate şi care, cu riscul de a pierde orice consideraţie, nu caută în relaţiile lor decât distracţia. într-un cuvânt, Ellenore era într-o luptă neîntreruptă cu propriul ei destin. Prin fiecare acţiune şi prin fiecare cuvânt al ei protesta, ca să zic aşa, împotriva categoriei în care fusese rânduită; şi fiindcă simţea că realitatea e mai puternică decât ea şi că străduinţele ei nu puteau să-i schimbe situaţia, era profund nenorocită. Pe cei doi copii pe care-i avusese cu contele de P. îi creştea într-o austeritate excesivă. Uneori ai fi zis că un sentiment de tainică revoltă se îmbina cu iubirea mai mult pasionată decât duioasă pe care le-o purta, şi din cauza asta copiii parcă o stânjeneau. Când i se spunea, cu gând bun, că au început a se mări, când i se vorbea de însuşirile pe care păreau să le aibă, de cariera pe care ar trebui s-o urmeze, o vedeai pălind la gândul că într-o zi va trebui să le mărturisească în ce împrejurări au venit pe lume. Dar cea mai mică primejdie, sau numai o absenţă de o oră, o făceau să se întoarcă la ei cu o nelinişte, în care deosebeai un fel de remuşcare şi o dorinţă de a le dărui, prin mângâierile ei, fericirea pe care n-o găsea în ea însăşi. Această contradicţie dintre simţămintele ei şi locul pe

care-l ocupa în lume îi crease o fire foarte schimbătoare. Adesea era visătoare şi tăcută; câteodată însă vorbea cu înflăcărare. Când era urmărită de-o anumită idee, nu putea să- şi păstreze calmul nici chiar într-o discuţie de ordin cu totul general. Dar, prin aceasta chiar, avea în felul ei de a fi ceva impetuos şi neaşteptat, care o făcea şi mai atrăgătoare. Această atitudine bizară acoperea lipsa ideilor originale. 0 priveai cu interes şi curiozitate, ca pe-o furtună frumoasă.

înfăţişându-se privirilor mele într-o clipă când sufletul meu avea nevoie de iubire, şi vanitatea de izbânzi, Ellenore îmi păru o cucerire demnă de mine. Ei însăşi îi plăcea tovărăşia unui om deosebit de cei pe care-i văzuse până atunci. Cercul ei de cunoştinţe cuprindea numai câţiva prieteni sau rude ale amantului ei împreună cu soţiile lor, oameni care - sub influenţa contelui de P. fuseseră obligaţi să-i accepte amanta. Bărbaţii erau tot aşa de lipsiţi de sensibilitate, ca şi de idei; femeile nu se deosebeau de ei decât prin mediocritatea lor, puţin mai neliniştită, puţin mai agitată, pentru că nu aveau, ca ei, acel calm sufletesc pe care-l dă ocupaţia şi buna rânduială a afacerilor. 0 glumă mai uşoară, o conversaţie mai variată, o îmbinare mai deosebită de melancolie şi de veselie, de descurajare şi de curiozitate, de entuziasm şi de ironie, toate acestea avură darul de a surprinde şi înlănţui pe Ellenore. Ea vorbea mai multe limbi, într-adevăr nu tocmai bine, dar totdeauna cu vioiciune şi uneori cu farmec. Ideile ei păreau că- şi croiesc drum printre obstacole şi că din această luptă ies mai plăcute, mai naive şi mai noi, fiindcă limbile străine întineresc gândirea şi o scutură de acele întorsături de frază, care o fac să pară când banală, când afectată. Citeam împreună poeţi englezi şi ne plimbam împreună. Dimineaţa, mă duceam adeseori s-o văd; seara veneam din nou; vorbeam cu ea despre nenumărate lucruri.

Aş fi voit să-i cercetez, ca un observator rece şi imparţial, firea şi inteligenţa, dar fiecare cuvânt pe care-l rostea îmi părea

învăluit într-un farmec inexplicabil. Dorinţa de a-i plăcea, aducând în viaţa mea o preocupare nouă, îmi însufleţea existenţa într-un mod neobişnuit. Acest efect aproape magic îl atribuiam farmecului ei; m-aş fi bucurat şi mai mult de acest farmec, dacă n-ar fi fost acel angajament pe care-l luasem faţă de mândria mea. Această mândrie era ca o a treia prezenţă între mine şi Ellenore. Mă socoteam obligat să merg cât mai repede spre scopul pe care mi-l propusesem; nu mă lăsam deci în voia impresiilor. Abia aşteptam să-i vorbesc, pentru că mi se părea că va fi de ajuns să vorbesc ca să reuşesc. Nu credeam de fel că o iubesc, dar încă de pe atunci n-aş fi putut să mă împac cu gândul că nu-i plac. Mă gândeam neîncetat la ea; făceam nenumărate planuri; inventam nenumărate mijloace ca s-o cuceresc, cu îngâmfarea omului fără experienţă, care se crede sigur de succes pentru că n-a trecut prin nicio încercare.

Cu toate acestea, o timiditate de neînvins mă oprea. Toate cuvintele pe care mă pregăteam să i le spun îmi mureau pe buze sau se sfârşeau cu totul altfel de cum plănuiseră. Trăiam un zbucium lăuntric: eram revoltat împotrivă-mi.

în cele din urmă, ajunsesem să caut argumente care să mă scoată din această luptă, fără să mă simt ruşinat faţă de mine însumi. îmi spuneam că nu trebuie să mă grăbesc, că Ellenore e prea puţin pregătită pentru mărturisirea pe care voiam să i-o fac şi că e mai bine să aştept. Mai întotdeauna, ca să trăim în pace cu noi înşine, travestim în calcule şi în sisteme neputinţa sau slăbiciunile noastre; astfel dăm satisfacţie acelei părţi din fiinţa noastră, care este, ca să zic aşa, spectatoarea celeilalte.Situaţia aceasta se prelungea. în fiecare zi hotărâm ca, a doua zi, să-i fac o mărturisire categorică, dar ziua următoare trecea ca şi cea din ajun. Timiditatea

mă părăsea îndată ce mă despărţeam de Ellenore; atunci îmi reluam planurile iscusite şi combinaţiile profunde, dar îndată ce mă aflam lângă ea, mă simţeam iarăşi înfricoşat şi tulburat. Oricine ar fi citit în inima mea, când eram departe de Ellenore, m-ar fi crezut un seducător rece şi aproape fără sensibilitate; oricine m-ar fi văzut lângă ea, m-ar fi socotit un îndrăgostit fără experienţă, descumpănit şi pasionat. Aceste două judecăţi erau deopotrivă de greşite: în fiinţa omenească nu există o unitate desăvârşită şi aproape nimeni nu e cu totul sincer sau cu totul de rea- credinţă.

Convins prin aceste experienţe repetate că niciodată nu voi avea curajul să-i vorbesc, m-am hotărât să-i scriu. Contele de P. lipsea. Lupta pe care o duceam de mult cu mine însumi, tulburarea pricinuită de faptul că nu-mi puteam birui firea, îndoielile ce aveam în privinţa succesului încercării mele, s-au răsfrânt în scrisoarea mea ca o frământare, aidoma iubirii, înfierbântat de propriul meu stil, simţeam, la sfârşit, o fărâmă din pasiunea pe care încercasem s-o exprim în cuvinte cât mai puternice.

Ellenore văzu în scrisoarea mea ceea ce era firesc să vadă: avântarea trecătoare a unui om cu zece ani mai tânăr decât ea, al cărui suflet se deschidea în faţa unor simţăminte pe care nu le cunoştea încă - un om vrednic mai degrabă de milă decât de mânie. Ea îmi răspunse cu bunătate, îmi dădu sfaturi pline de afecţiune, îmi oferi, o prietenie sinceră, dar îmi mărturisi că, până la întoarcerea contelui de P., nu mă mai poate primi.

Răspunsul acesta mă zgudui adânc. Imaginaţia mea, întărâtată de această opreliştе, îmi copleşi întreaga fiinţă. Iubirea pe care, cu o oră mai înainte, mă aplaudam că o pot simula, acum o simţeam parcă în toată furia ei. Mă dusei într-o goană la Ellenore; mi se spuse că a ieşit în oraş. îi scrisei: o rugai să-mi acorde o ultimă întrevedere; îi zugrăvii în cuvinte sfâşietoare disperarea mea, gândurile funeste pe care mi le pricinuia neîndurata ei hotărâre. Aproape toată ziua

aşteptai zadarnic un răspuns. Nu mi-am potolit această durere de nespus decât repetându-mi necontenit că a doua zi voi înfrânge toate greutăţile, ca să răzbat până la Ellenore şi ca să-i vorbesc.

Spre seară, primii câteva cuvinte de la ea; erau pline de blândeţe. Mi se păru că în ele se ascunde un regret şi o tristeţe; dar stăruia în hotărârea-i nestrămutată. A doua zi mă dusei din nou la ea. Plecase undeva la ţară; servitorii nu ştiau unde. Nu aveau niciun mijloc ca să-i trimită corespondenţa.

Rămăsei multă vreme neclintit în poartă, nemaigăsind nicio posibilitate s-o revăd. Eu însumi eram surprins de suferinţa mea. Trăiam în gând clipele când îmi ziceam că nu caut decât o izbândă şi că totul nu era decât o încercare, la care aş putea să renunţ foarte uşor.

Nu puteam să înţeleg durerea puternică, de neînvins, care-mi sfâşia inima. Astfel trecură câteva zile. Nu eram în stare nici să mă distrez, nici să studiez. Rătăceam fără încetare prin faţa casei Ellenorei. Mă plimbam prin oraş, ca şi cum la fiecare colţ de stradă aş fi sperat s-o întâlnesc. într-o dimineaţă, umblând aşa, fără ţintă, ca să-mi potolesc neastâmpărul prin oboseală, zării trăsura contelui de P., care se întorcea din călătoria sa. El mă recunoscu şi coborî. După câteva fraze banale, îi vorbii despre plecarea neaşteptată a Ellenorei, ascunzându-mi tulburarea.

- Da, răspunse el, una din prietenele ei, care locuieşte la câteva leghe de aici, a trecut prin nu ştiu ce întâmplări supărătoare, iar Ellenore a socotit că mângâierile ei i-ar fi de folos. A plecat fără să-mi ceară sfatul. E o fiinţă dominată numai de sentimente şi al cărei suflet, totdeauna activ, găseşte parcă un fel de odihnă în devotament. Dar acum am nevoie de ea; am să-i scriu; se va întoarce fără îndoială în câteva zile.

Această încredinţare mă linişti; simţii cum mi se uşurează suferinţa. Pentru prima oară de la plecarea Ellenorei respirai şi eu liniştit. Ea nu se întoarse însă

atât de grabnic cum spera contele de P. Dar eu îmi reluasem viaţa obişnuită şi durerea prin care trecusem începuse a se risipi, când - o lună mai târziu - domnul de P. îmi trimise vorbă că Ellenore trebuia să sosească chiar în seara aceea. Pentru că voia cu orice preţ să-i

dea în societate locul pe care-l merita prin însuşirile ei, dar pe care părea că nu poate să-l aibă din cauza situaţiei în care se afla, el poftise la cina de seară soţiile câtorva rude şi prieteni ai săi, care acceptaseră să se întâlnească cu Ellenore.

Amintirile mă împresurară iarăşi, la început confuze, apoi din ce în ce mai vii. Mândria mea exagerată interveni şi de data aceasta. Mă simţeam stânjenit, umilit în faţa acestei femei, care se purtase cu mine cum te-ai purta cu un copil. Mi se părea c-o văd surâzând la apropierea mea, ca şi când o lipsă atât de scurtă ar fi potolit o înfierbântare tinerească; şi întrezăream în acest surâs un fel de dispreţ faţă de mine. Treptat, vechile mele sentimente reînviară. Când mă trezisem din somn, în ziua aceea, nu mă mai gândisem la Ellenore; o oră după ce primisem ştirea că s-a întors, chipul ei rătăcea prin faţa ochilor mei, pusese stăpânire pe inima mea şi tremuram de teamă că n-am s-o pot vedea.

Am stat acasă toată ziua; am stat, ca să zic aşa, ascuns; mă înfiora gândul că cea mai mică mişcare ar putea amâna întâlnirea. Şi totuşi nimic nu era mai simplu, mai sigur decât această întâlnire; dar eu o doream cu atâta ardoare încât mi se părea imposibilă. Mă chinuia nerăbdarea; în fiecare clipă mă uitam la ceas. Simţii nevoia să deschid fereastra, ca să respir în voie; sângele îmi clocotea în vine.

în sfârşit, sună ora când trebuia să mă duc la contele de P. Nerăbdarea se transformă deodată în timiditate; am început să mă îmbrac încet; nu mă mai grăbeam să ajung;.mă temeam până într-atât să nu sufăr o dezamăgire, aveam un sentiment atât de puternic că

sunt în primejdie de-a încerca o mare durere, încât bucuros aş fi amânat totul.

Era destul de târziu când am ajuns la contele de P. 0 zării pe Ellenore stând într-un jilţ, la capătul celălalt al camerei; nu îndrăzneam să fac un pas, mi se părea că toată lumea stă cu ochii aţintiţi asupra mea. Mă ascunsei într-un ungher al salonului, în spatele unui grup de oameni car

e- 18. şedeau de vorbă. De acolo o priveam pe Ellenore: îmi păru oarecum schimbată; era mai palidă ca de obicei. Contele mă descoperi în ascunzişul meu, veni la mine, mă luă de braţ şi mă duse la Ellenore.

— îţi prezint, zise el râzând, pe unul dintre oamenii pe care neaşteptata dumitale plecare i-a mirat foarte. Ellenore vorbea cu o doamnă, care sta alături de ea. Când mă văzu, cuvintele i se opriră pe buze; rămase descumpănită, aşa cum eram şi eu.

S-ar fi putut ca lumea să înţeleagă ce se petrece cu noi; îi pusei Ellenorei câteva întrebări banale. Am luat amândoi o înfăţişare aparent calmă. Ni se anunţă că masa ne aşteaptă. îi dădui braţul, pe care nu putea să-l refuze. însoţind-o, îi spusei:

— Dacă nu-mi făgăduieşti că mă vei primi mâine la ora unsprezece, plec îndată, părăsesc ţara, familia şi pe tatăl meu, rup toate legăturile, trec peste toate îndatoririle şi mă duc în lumea largă, ca să sfârşesc cât mai degrabă o viaţă pe care dumneata - dintr-un capriciu - o otrăveşti.

— Adolphe! îmi răspunse ea, şovăind.

Făcui o mişcare ca să mă depărtez. Nu ştiu ce se putea citi pe faţa mea, dar ştiu că niciodată n-am simţit

o crispare mai puternică. Ellenore mă privi. Pe chipul ei se zugrăvi spaima îmbinată cu dragostea.

— Te voi primi mâine, dar te conjur...

în urma noastră veneau mulţi invitaţi, aşa că nu putu să termine fraza. îmi apăsai uşor braţul pe mâna ei, apoi ne aşezarăm la masă.

Aş fi vrut să stau alături de Ellenore, dar stăpânul casei hotărâse altfel: locul meu era aproape în faţa ei. La începutul cinei era îngândurată. Când i se spunea ceva, răspundea cu blândeţe, dar îndată după aceea gândurile i se risipeau. 0 prietenă, impresionată de tăcerea şi de tristeţea ei, o întrebă dacă e bolnavă.

— într-adevăr, nu m-am simţit tocmai bine în timpul din urmă, răspunse ea, şi chiar acum mă simt foarte slăbită.

Doream să fac Ellenorei o impresie plăcută; arătându-mă prietenos şi spiritual, voiam să-i câştig bunăvoinţa, şi s-o pregătesc pentru întâlnirea pe care mi-o acordase. încercai deci într-o mie de feluri să-i cuceresc atenţia. Vorbii despre lucruri care ştiam că o preocupă; vecinii noştri de masă se amestecară în discuţie; prezenţa ei mă inspira; o făcui să mă asculte şi îndată o văzui zâmbind; simţii o atât de puternică bucurie, în privirile sale se răsfrânse atâta recunoştinţă, încât nici ea nu-şi putu stăpâni înduioşarea. Tristeţea şi îngândurarea i se împrăştiară. Ellenore nu mai putu să reziste farmecului tainic pe care-l răspândea în sufletul ei priveliştea fericirii pe care i-o datoram; şi când ne ridicarăm de la masă, inimile noastre se înţelegeau atât de bine de parcă n-am fi fost niciodată despărţiţi.

— Vezi bine, îi spusei, dându-i mâna ca să ne întoarcem în salon, că eşti stăpâna vieţii mele; ce ţi-am făcut ca să găseşti o plăcere chinuindu-mă?

CAPITOLUL III

în noaptea aceea n-am închis ochii. Nu mai era vorba, în sufletul meu, nici de calcule, nici de planuri; simţeam, cu cea mai adevărată bunăcredinţă din lume, că sunt îndrăgostit. Nu speranţa în succes îmi dicta

faptele; ceea ce mă stăpânea era numai nevoia de a vedea fiinţa pe care o iubeam, de a mă bucura de prezenţa ei. Când bătură unsprezece ceasuri, mă dusei la Ellenore; ea mă aştepta. Voi să-mi vorbească; îi cerui să mă asculte. M-am aşezat lângă ca, pentru că abia mă mai puteam ţine pe picioare şi, cu glas întretăiat, am continuat astfel:

— Nu vin să mă plâng împotriva hotărârii pe care ai rostit-o; nu vin să retractez o mărturisire, care - poate - te-a ofensat; ar fi zadarnic. Iubirea aceasta, pe care dumneata o respingi, e indestructibilă; chiar efortul pe care-l fac în clipa de faţă ca să- ţi vorbesc cu oarecare linişte e dovada unui sentiment năvalnic, care te jigneşte. Dar nu te-am rugat să m-asculţi ca să-ţi vorbesc despre toate acestea, ci, dimpotrivă, ca să-ţi cer să uiţi totul, să mă primeşti ca odinioară, să alungi amintirea unei clipe de nebunie, să nu mă pedepseşti pentru că ştii o taină, pe care ar fi trebuit s-o închid în adâncul sufletului meu. Cunoşti starea în care mă aflu, firea aceasta pe care ceilalţi o numesc bizară şi sălbatică, inima aceasta străină de tot ceea ce priveşte lumea, singuratică în mijlocul oamenilor şi care suferă totuşi de singurătatea la care e osândită. Prietenia dumitale îmi era un sprijin: fără această prietenie nu pot trăi. M-am deprins să te văd; dumneata ai îngăduit să se nască şi să se întărească această plăcută deprindere; ce-am făcut ca să pierd această unică mângâiere a unei vieţi atât de triste, atât de întunecate? Sunt groaznic de nenorocit; nu mai am curajul să suport o nenorocire care va dăinui cine ştie cât; nu mai sper nimic, nu mai cer nimic, nu vreau decât să te văd; dar am nevoie să te văd, dacă trebuie să trăiesc.

Ellenore tăcea. - De ce te temi? reluai eu. Ce îţi cer? Ceea ce acorzi tuturor oamenilor care îţi sunt indiferenţi. Te temi de ceea ce va spune lumea? Dar lumea aceasta, preocupată de solemnele ei frivolităţi, nu va şti să citească într-un suflet ca al meu. Te temi că nu voi fi destul de prudent? Dar nu depinde de aceasta

însăşi viaţa mea? Ellenore, dă curs rugăminţii mele: vei găsi în aceasta oarecare mulţumire. Vei simţi oarecare mulţumire. Vei simţi oarecare farmec în această iubire, văzându-mă în preajma dumitale, atras numai şi numai de dumneata, trăind numai pentru dumneata, dumneata mai presus de toată fericirea de care aş putea să mă bucur, smuls prin prezenţa dumitale din încleştarea suferinţei şi a disperării.

Am vorbit multă vreme în acelaşi fel, arătând tot ce ar sta împotrivă, întorcând pe toate feţele toate argumentele care veneau în sprijinul meu. Eram atât de supus, atât de resemnat, ceream atât de puţin, şi-aş fi fost atât de nenorocit dacă m-ar fi respins!

Ellenore se înduioşă. Ea îmi puse mai multe condiţii. Nu se învoi să mă primească decât rar, împreună cu mulţi alţi cunoscuţi, şi numai dacă-mi luam îndatorirea să nu-i mai vorbesc niciodată de iubire. I-am făgăduit tot ce mi-a cerut. Eram amândoi mulţumiţi; eu pentru că recucerisem ceea ce fusesem în primejdie să pierd, Ellenore pentru că se socotea în acelaşi timp generoasă, sensibilă şi prudentă.

M-am folosit chiar de a doua zi de îngăduinţa pe care o dobândisem; am continuat la fel în zilele următoare. Ellenore nu se mai gândea, ca odinioară, că s-ar cuveni s-o văd mai rar; în curând i se păru foarte firesc să mă vadă în fiecare zi. Cei zece ani de fidelitate ai ei îi inspiraseră contelui de P. o desăvârşită încredere; el îi lăsa Ellenorei cea mai mare libertate. Fiindcă luptase împotriva acelora care voiau să-i înlăture amanta din lumea în care trăia, contele de P. se bucura când vedea că cercul cunoştinţelor Ellenorei se măreşte; casa, înţesată de lume, dovedea propriul lui triumf împotriva opiniei celor din jurul său.

Când soseam, vedeam în privirile Ellenorei o licărire de plăcere. Când conversaţia o amuza ochii ei

se întorceau în chip firesc spre mine. Nu i se povestea nimic interesant fără să nu mă cheme şi pe mine ca să ascult. Dar niciodată nu era singură; seri întregi treceau fără să-i pot spune, între patru ochi, altceva decât câteva cuvinte banale şi brusc întrerupte. Această constrângere începu să mă irite. Eram trist, tăcut, schimbător în felul de a fi, răutăcios în vorbă. Abia mă stăpâneam când vedeam pe altcineva discutând cu Ellenore şi întrerupeam brusc asemenea convorbiri. Puţin îmi păsa dacă, purtându-mă astfel, jigneam pe cineva şi adesea nu mă oprea nici chia

teama că aş putea s-o compromit. Ea mi se plânse de această schimbare a mea.

— Ce vrei? îi răspunsei nervos. Crezi, poate, că ai făcut prea mult pentru mine? Sunt silit să-ţi spun că te înşeli. Nu înţeleg deloc noul dumitale fel de a fi. Altădată duceai o viaţă retrasă; fugeai de lumea care te obosea; evitai aceste eterne discuţii, care se prelungesc tocmai pentru că n-ar trebui să înceapă. Azi deschizi uşa tuturor. S-ar părea că, cerându-ţi să mă primeşti, am obţinut aceeaşi favoare pentru întregul univers. îţi mărturisesc că, văzându-te odinioară atât de cumpănită, nu mă aşteptam să te descopăr atât de frivolă.

Am văzut pe chipul Ellenorei o umbră de nemulţumire şi de tristeţe. - Draga mea, îi zisei, cu o învăluire de blândeţe, nu crezi că aş merita să faci o deosebire între mine şi această mulţime de nepoftiţi care te asaltează? Prietenia nu-şi are oare tainele ei? Nu se-ntunecă, nu se sfieşte şi ea în mijlocul zgomotului şi al mulţimii?

Ellenore se temea că, rămânând neînduplecată, eu voi repeta acele nechibzuinţe, care îi stârneau îngrijorări în privinţa ei, ca şi în privinţa mea. Nu se împăca cu gândul despărţirii. Acceptă să mă primească uneori singură.

Atunci se schimbară repede rânduielile severe pe care mi le hotărâse. îmi îngădui să-i vorbesc de iubirea mea; se deprinse treptat cu acest fel de a-i vorbi; puţin după aceea îmi mărturisi că mă iubeşte.

Şedeam ore întregi la picioarele ei, spunându-i că sunt cel mai fericit om din lume, încredinţând-o de o mie de ori de dragostea mea, de devotamentul şi de nesfârşitul meu respect. La rândul ei, îmi povestea prin câte suferinţe trecuse când încercase să se depărteze de mine; cum în atâtea rânduri a sperat că o voi descoperi, cu toate eforturile ei de a se ascunde; cum cel mai uşor zgomot care-i ajungea la ureche i se părea că- i anunţă sosirea mea; câtă tulburare, bucurie şi teamă a simţit în clipa când m-a revăzut; cu câtă neîncredere în ea însăşi,-

- încercând să împace prudenţa cu înclinările inimii, se lăsase în voia distracţiilor, căutând din nou lumea de care mai înainte fugea. O făceam să repete cele mai mici amănunte şi această poveste de câteva săptămâni mi se părea povestea unei vieţi întregi. Iubirea înlocuieşte amintirile vechi printr-un fel de vrăjitorie. Toate celelalte sentimente au nevoie de un trecut; iubirea făureşte ca prin farmec un trecut cu care ne înlănţuie. Ne dă - aş zice - conştiinţa că am trăit ani şi ani cu o fiinţă, care până mai ieri ne era aproape străină. Iubirea nu e decât un punct luminos şi totuşi parcă stăpâneşte timpul. Acum câteva zile ea nu luase fiinţă, în curând nu va mai exista; dar, atât cât trăieşte, îşi răspândeşte lumina deopotrivă asupra epocii care a precedat-o, ca şi asupra celei care va veni.

Această linişte a dăinuit totuşi puţin. Ellenore se apăra cu atât mai mult de slăbiciunea ei, cu cât mai vie îi era amintirea greşelilor din trecut; iar imaginaţia mea, dorinţele mele, trufia de care nu-mi dam seama, se răzvrăteau împotriva unei astfel de iubiri. Totdeauna timid, adesea iritat, mă plângeam, mă revoltam şi îi aruncam Ellenorei toate învinuirile. De mai multe ori ea se gândi să sfărâme această legătură, care nu-i aducea în viaţa decât nelinişte şi tulburare; de mai multe ori am izbutit s- o calmez prin rugăminţile, prin dezvinovăţirile şi prin lacrimile mele.

„Ellenore, i-am scris într-o zi, *nu ştii cât sufăr. Lângă dumneata, departe de dumneata; sunt tot atât de nenorocit. în orele când nu putem fi împreună rătăcesc fără ţintă, copleşit de povara unei vieţi pe care nu ştiu cum o suport. Lumea mă plictiseşte, singurătatea mă apasă. Indiferenţii care mă observă, care nu ştiu nimic din ceea ce mă frământă, care mă privesc cu o rece curiozitate sau cu mirare, dar fără compătimire, oamenii aceştia, care îndrăznesc să-mi vorbească de altceva decât de dumneata, îmi pricinuiesc o durere ucigătoare. Fug de ei; dar cum rămân singur, simt că mă înăbuş. Mă arunc pe pământul care ar trebui să se deschidă, ca să mă înghită pe vecie; îmi reazem capul pe piatra rece, care ar trebui să-mi domolească văpaia ce mă mistuie.*

Mă târăsc până la colina de pe care pot zări casa dumitale; rămân acolo cu ochii aţintiţi asupra acelui cuib, în care niciodată nu-mi va fi dat să locuiesc alături de dumneata. Şi dacă te-aş fi întâlnit mai demult, puteai să fii a mea! Aş fi strâns în braţe singura fiinţă pe care firea a făcut-o înadins pentru sufletul meu - pentru acest suflet care a suferit atât, fiindcă te căuta şi fiindcă nu te-a găsit decât prea târziu. Când, în sfârşit, aceste clipe de nebunie trec, când vine ora la care te pot vedea, pornesc tremurând către casa dumitale. Mă tem că cei care mă vor întâlni vor bănui simţămintele pe care le ascund în mine; mă opresc; merg mai încet; amân clipa acestei fericiri atât de primejduite, încât mereu mă tem să n-o pierd; fericire fărâmiţată şi tulburată, împotriva căreia conspiră poate în orice minut şi întâmplările nenorocite, şi privirile geloase, şi capriciile tiranice, şi propria dumitale voinţă! Când ajung în pragul uşii dumitale, când o întredeschid, mă cuprinde altă spaimă; înaintez ca un vinovat, cerând iertare tuturor lucrurilor pe care le aflu în cale, ca şi când toate mi-ar fi vrăjmaşe, ca şi când toate mi-ar pizmui ceasul de fericire de care mă voi bucura. Cel mai uşor sunet mă înspăimântă, cea mai mică mişcare în jurul meu mă îngrozeşte; până şi zgomotul paşilor mei mă face să dau înapoi. Chiar când mă aflu lângă dumneata, mă tem să nu se ivească deodată un obstacol între noi. în sfârşit, te văd, te văd şi respir, şi te privesc, şi mă opresc ca fugarul care a *ajuns pe pământul oblăduitor ce-l va păzi de moarte. Dar şi atunci când întreaga mea fiinţă se avântă spre dumneata, când aş avea atâta nevoie să mă odihnesc, după atâta zbucium, să-mi reazem capul pe genunchii dumitale şi să plâng în voie, trebuie să mă stăpânesc cu toată puterea, fiindcă în preajma dumitale chiar, trebuie să duc aceeaşi viaţă de permanentă încordare: nicio clipă de înflăcărare, nicio clipă de destindere! Privirile dumitale mă urmăresc. Eşti stingherită, aproape jignită de tulburarea mea. Nu ştiu ce sentiment de jenă a*

urmat acelor ore de încântare; când cel puţin îmi mărturiseam iubirea. Timpul trece repede, alte îndatoriri te cheamă, iar dumneata nu le uiţi niciodată, şi niciodată nu amâni clipa despărţirii. Adesea vin şi străini: nu-mi mai este îngăduit să te privesc; simt că trebuie să fug, ca să scap de bănuielile care mă înconjoară. Te părăsesc mai agitat, mai chinuit, mai nebun decât înainte; te părăsesc şi cad iarăşi în acea groaznică singurătate, în care mă zbat, fără să întâlnesc o singură fiinţă de care să mă pot sprijini, să mă pot odihni o clipă..."

Ellenore nu fusese iubită niciodată în felul acesta. Contele de P. avea faţă de ea o afecţiune sinceră, multă recunoştinţă pentru devotamentul ei, mult respect pentru felul ei de a fi, dar în purtarea lui apărea totdeauna o nuanţă de superioritate, ca faţă de o femeie care i se dăruise făţiş, fără ca el să fie căsătorit cu ea. După părerea tuturor, el ar fi putut să aibă legături mai onorabile, dar lucrul acesta nu i-l spunea niciodată Ellenorei şi poate că nu şi-l spunea nici lui însuşi; dar ceea ce nu se spune există totuşi, şi tot ce există, se ghiceşte. Ellenore nu cunoscuse de fel până atunci acest sentiment pasionat, această contopire a două existenţe, sentiment pe care-l dovedeau cu prisosinţă toate izbucnirile mele, toate nedreptăţile şi imputările pe care i le făceam. Rezistenţa ei îmi aţâţase toate simţurile şi toate gândurile; aveam iarăşi clipe de înflăcărare care înspăimântau, clipe de supunere, de duioşie, de veneraţie idolatră. 0 priveam ca pe o creatură cerească. Iubirea mea era aproape un cult, iar ei i se părea cu atât mai plină de vrajă, cu cât se temea mai mult să nu se vadă umilită şi înjosită, în sfârşit mi se dădu întreagă.

Nenorocit acela care în cele dintâi clipe ale unei iubiri nu crede în veşnicia acestei legături! Nenorocit acela care în braţele iubitei, pe care a cucerit-o, păstrează o dureroasă previziune şi îşi dă seama că va veni clipa despărţirii! 0 femeie care se lasă în voia

pornirilor sufletului ei are în acea clipă ceva mişcător şi sfânt. Ceea ce ne corupe nu e plăcerea, nici natura şi nici simţurile, ci calculele cu care ne deprinde societatea şi chibzuinţele pe care experienţa le sădeşte în noi. O iubeam, o respectam de o mie de ori mai mult pe Ellenore după ce mi se dăruise. Treceam semeţ printre oameni, le aruncam priviri de stăpânitor. Până şi aerul pe care-l respiram era un prilej de bucurie. Mă avântam în faţa naturii, ca să-i mulţumesc pentru această binefacere pe care n-o speram, pentru binefacerea imensă pe care se îndurase să mi-o hărăzească.

CAPITOLUL IV

Farmec al iubirii, cine ar putea să te zugrăvească? Convingerea aceasta că am găsit fiinţa pe care natura ne-a hotărât-o, lumina aceasta, care se revarsă deodată asupra vieţii noastre şi care îi lămureşte parcă misterul, valoarea necunoscută până atunci pe care o acordăm deodată celor mai mărunte împrejurări, aceste ore fugare ale căror frânturi scapă amintirii noastre prin însăşi duioşia lor şi care nu lasă în sufletul nostru decât o lungă dâră de fericire, această nebunatică veselie, care uneori se îmbină fără pricină cu îndoioşarea, atâta desfătare în apropierea fiinţei iubite, şi, în lipsa ei, atâtea speranţe, această indiferenţă faţă de toate grijile de rând, acest sentiment de superioritate asupra lumii care ne înconjoară, această certitudine că de-aci înainte nimic nu ne mai poate atinge, această înţelegere a două fiinţe, care îşi ghicesc fiecare gând şi răspund la fiecare emoţie - farmec al iubirii, cine te-a simţit nu te poate descrie!

Contele de P. trebuia, pentru grabnice treburi, să lipsească şase săptămâni. Am petrecut acest timp la Ellenore aproape fără întrerupere. Iubirea ei crescuse - parcă - prin jertfa pe care mi-o adusese. Niciodată nu mă lăsa să plec, fără a încerca să mă reţină. Când ieşeam, mă întreba la ce oră mă voi întoarce. 0

despărţire de două ceasuri i se părea de neîndurat. Hotăra cu o precizie neliniştită clipa când trebuia să fiu acasă. Mă supuneam bucuros, îi eram recunoscător, mă simţeam fericit primind dovada iubirii pe care mi-o mărturisea. în timpul acesta, însă, interesele vieţii obişnuite nu se supuneau tuturor dorinţelor noastre. Câteodată mă simţeam stânjenit, ştiind că fiecare pas mi-e numărat, că fiecare clipă mi-e de mai înainte socotită. Eram silit să-mi sfârşesc degrabă treburile şi să-mi rup cea mai mare parte dintre relaţiile pe care le aveam. Nu ştiam ce să răspund cunoscuţilor, când îmi propuneau o întâlnire, pe care, în mod obişnuit, n-aş fi avut niciun motiv s-o resping. Lângă Ellenore nu regretam de fel aceste plăceri ale vieţii de societate, care niciodată nu mă ispitiseră prea mult, dar aş fi vrut să-mi îngăduie să renunţ la ele în toată libertatea. Aş fi fost mai mulţumit să mă întorc lângă ea din propria mea voinţă, fără să-mi spun că a venit ora reîntoarcerii, că mă aşteaptă cu nerăbdare, şi fără ca gândul că o fac să sufere să se îmbine cu fericirea pe care-o simţeam în clipa revederii. Fără îndoială, Ellenore era în existenţa mea o mare plăcere, dar nu mai era un scop: ajunsese acum o legătură. Mă temeam, apoi, să n-o compromit. Prezenţa mea neîntreruptă trebuie să fi stârnit mirarea slugilor şi copiilor ei, care mă vedeau. Tremuram la gândul că aş putea să-i tulbur existenţa. Ştiam că nu puteam să fim uniţi pentru totdeauna şi că era o datorie sfântă pentru mine să-i respect liniştea: îi dădui deci sfaturi să fie cu mai multă băgare de seama, asigurând-o totodată că îi port aceeaşi iubire. Dar cu cât îi dădeam asemenea sfaturi, cu atât mă asculta mai puţin. în acelaşi timp mă stăpânea o teamă cumplită că aş putea să-i pricinuiesc vreo suferinţă. îndată ce-i vedeam pe faţă o umbră de durere, făceam tot ceea ce-mi cerea: nu eram liniştit decât atunci când o vedeam mulţumită de purtarea mea. Când, stăruind asupra necesităţii de a mă depărta de ea pentru câteva clipe, izbuteam s-o părăsesc

icoana durerii pe care i-o pricinuisem mă urmărea pretutindeni. Mă prindeau fiorii remuşcărilor, care mă chinuiau tot mai mult şi care ajungeau, la urma urmei, de neîndurat: alergam spre ea şi era pentru mine o adevărată sărbătoare s-o mângâi. Dar pe măsură ce mă apropiam de casa ei, în sufletul meu se strecura o nemulţumire împotriva acestui bizar fel de a mă domina. Ellenore avea şi ea un temperament violent. Cred că simţea pentru mine ceea ce nu simţise pentru nimeni. în legăturile pe care le avusese inima ei fusese rănită de un penibil sentiment de dependenţă; cu mine însă era la largul ei, pentru că între noi era o egalitate perfectă; se înălţase în ochii ei printr-o iubire curată, lipsită de orice interes, ştia cât de încredinţat eram că mă iubeşte numai pentru mine însumi, în această completă uitare de sine nu-mi ascundea niciuna din neliniştile ei; când mă întorceam în camera ei, nemulţumit că revin mai degrabă decât aş fi vrut, o găseam tristă sau iritată. Departe de ea, două ore mă frământase gândul că şi ea suferă departe de mine; două ceasuri mă chinuiam apoi lângă ea, până s-o pot linişti.

Totuşi, nu eram nefericit; cu toate exigenţele ei, îmi spuneam că e plăcut să fii iubit; simţeam că-i eram de folos; aveam nevoie de fericirea ei şi ştiam că fericirea ei avea nevoie de mine.

De altfel, gândul nelămurit, că, prin firea lucrurilor, această legătură nu putea dăinui - gând dureros sub atâtea aspecte - mă liniştea totuşi în clipele de oboseală sau de nervozitate. Legăturile Ellenorei cu contele de P., diferenţa de vârsta dintre noi, deosebirea de situaţie, plecarea mea, pe care felurite împrejurări o întârziaseră, dar care se apropia totuşi - toate aceste chibzuinţe mă îndemnau să dăruiesc şi să primesc încă cea mai mare fericire cu putinţă; aveam înaintea mea ani şi ani, aşa că nu-mi drămuiam zilele.

Contele de P. se întoarse. El bănui îndată legăturile mele cu Ellenore; începu să mă primească cu o

înfăţişare din ce în ce mai rece şi mai întunecată. Vorbii stăruitor Ellenorei despre primejdiile care o ameninţau; o rugai să-mi îngăduie întreruperea pentru câteva zile a vizitelor mele; îi spusei că sunt în joc reputaţia, averea ei şi situaţia copiilor. Mă ascultă multă vreme în tăcere; era palidă ca moartea. în sfârşit, îmi spuse:

— Oricum, vei pleca în curând; să nu grăbim clipa aceasta; nu-ţi face griji din cauza mea. Să folosim fiecare zi, fiecare oră; zile, ore, iată tot ce-mi trebuie! Nu ştiu ce presentiment îmi spune, Adolphe, că voi muri în braţele dumitale.

Am continuat viaţa dinainte, eu mereu neliniştit. Ellenore mereu tristă, contele de P. tăcut şi îngândurat. în sfârşit, scrisoarea pe care o aşteptam sosi: tatăl meu îmi poruncea să viu acasă. Arătai scrisoarea aceasta Ellenorei.

— Aşa de repede? îmi spuse ea după ce o citi. N-aş fi crezut. Apoi, izbucnind în plâns, mă luă de mână şi-mi zise: - Adolphe, vezi bine că nu pot trăi fără dumneata; nu ştiu ce m-aşteaptă, dar te conjur, nu pleca încă; găseşte un pretext să mai rămâi. Roagă-l pe tatăl dumitale să-ţi îngăduie să rămâi aici încă şase luni. Şase luni sunt oare atât de mult? Am vrut să mă împotrivesc hotărârii ei, dar plângea cu atâta durere, tremurând din tot trupul, iar pe faţă i se zugrăvise o suferinţă atât de sfâşietoare, încât n-am putut să continui. M-am aruncat la picioarele ei, am strâns-o în braţe, am încredinţat-o de iubirea mea şi m-am dus să-i scriu tatii. îi scrisei într-adevăr, cu pornirea pe care mi-o pricinuise durerea Ellenorei. Născocii nenumărate motive de întârziere; invocai nevoia de a continua la D. câteva cursuri, pe care nu putusem să le urmez la Gottingen; şi când trimisei scrisoarea la poştă, doream cu înflăcărare să obţin consimţământul pe care-l cerusem.

Seara mă întorsei la Ellenore. Ea şedea pe sofa; contele de P. stătea

în faţa căminului, destul de departe de ea; în fundul odăii stăteau cei doi copii, care nu se jucau ca altădată, ci aveau o înfăţişare mirată, obişnuită tuturor copiilor atunci când observă o frământare a cărei cauză n-o bănuiesc. Printr-un ges

către Ellenore, îi dădui să înţeleagă că-i împlinisem voia: o sclipire de bucurie îi străluci în ochi, dar se mistui îndată.

Nu vorbeam nimic. Tăcerea ne stingherea pe toţi trei.

— Mi se spune, domnule, zise în sfârşit contele, că în curând vei pleca.

îi răspunsei că nu ştiam nimic despre aceasta. - Cred, reluă el, că la vârsta dumitale nu trebuie să mai amâi alegerea unei cariere; de altfel, adăugă el, privind către Ellenore, poate că nu toată lumea de aici e de părerea mea.

Răspunsul tatălui meu nu întârzie. Deschizând scrisoarea, tremuram la gândul că, dacă mi-ar fi respinsă cererea, aş pricinui o mare durere Ellenorei. Mi se părea chiar că şi eu aş fi împărtăşit această durere cu aceeaşi amărăciune; dar când citii că îmi dă consimţământul cerut, îmi veniră în minte deodată toate neplăcerile acestei prelungiri ale şederii mele. încă şase luni de stânjenire şi de constrângere, strigai în clipa aceea; şase luni, în timpul cărora jignesc un om ce mi-a dovedit prietenie, pun în primejdie pe femeia care mă iubeşte, risc să-i stric singura situaţie în care poate trăi liniştită şi respectată; îmi înşel tatăl, şi toate astea pentru ce? Ca să nu înfrunt, o clipă numai, o durere care, mai curând sau mai târziu, va fi inevitabilă! Nu trăiam oare zi cu zi, cu de-amănuntul, picătură cu picătură, durerea aceasta? Pe Ellenore o fac să sufere necontenit; sentimentul pe care-l am faţă de ea, aşa cum e, nu poate s-o mulţumească. Mă sacrific pentru ea, fără s-o pot face fericită; şi duc aici o viaţă inutilă, lipsită de independenţă, fără o clipă de libertate, fără să pot respira o oră în linişte. M-am dus la Ellenore frământat de gândurile acestea. Am găsit-o singură.

— Rămân aici încă şase luni, îi spusei.

— îmi anunţi noutatea asta foarte rece.

— Fiindcă mă tem, îţi mărturisesc, de urmările pe care le va avea această întârziere atât pentru unul, cât şi pentru celălalt.

— Mi se pare că, întrucât te priveşte, aceste urmări nu pot fi prea supărătoare.

— Ştii foarte bine, Ellenore, că nu la mine mă gândesc cel mai mult!

— Dar nici la fericirea celorlalţi!

Discuţia luase o întorsătură furtunoasă. Ellenore se simţea jignită de părerile mele de rău într-o împrejurare în care credea că s-ar fi cuvenit să fiu tot atât de bucuros ca şi ea, iar eu, din cauza triumfului pe care-l repurtase ea împotriva hotărârilor mele de mai înainte. Am avut astfel o scenă violentă. Izbucnirăm în mustrări reciproce.

Ellenore mă învinuia că am minţit-o, că nu am avut pentru ea decât o înclinare trecătoare, că am făcut-o să piardă dragostea contelui, că am readus-o în ochii lumii în situaţia echivocă din care toată viaţa s-a străduit să scape. Eu eram revoltat când vedeam că întoarce împotriva mea tot ceea ce făcusem numai din supunere faţă de ea şi din teama de a nu o mâhni. Mă plânsei de constrângerea în care mă ţinea, de tinereţea mea risipită fără să fac nimic, de despotismul pe care- 1 exercita asupră-mi la fiecare pas. Pe când vorbeam astfel, deodată îi văzui faţa acoperită cu lacrimi; m-am oprit, am revenit asupra celor spuse, am retractat şi am dat explicaţii. Ne-am îmbrăţişat; dar cea dintâi lovitură fusese dată, cea dintâi barieră era trecută. Amândoi rostisem cuvinte ce nu pot fi iertate; puteam să le învăluim în tăcere, dar nu puteam să le uităm. Sunt lucruri pe care nu le spunem îndelungă vreme, dar pe care, o dată rostite, le repetăm fără încetare.

Timp de patru luni a dăinuit între noi această stare de încordare, cu unele clipe de linişte, dar nu de libertate, bucurându-ne încă de desfătări, dar

nemaigăsind în ele vraja de odinioară. Cu toate acestea, Ellenore nu se îndepărtă de mine. După ce ne certam cu înverşunare, ea era tot aşa de nerăbdătoare să mă revadă; hotăra cu aceeaşi grijă ora întâlnirilor noastre, ca şi când dragostea care ne unea ar fi fost
-32- cea mai liniştită şi cea mai duioasă. De multe ori m-am gândit că această stare sufletească a Ellenorei se datora în mare parte atitudinii mele.
Dacă aş fi iubit-o, aşa cum mă iubea ea, ar fi fost mult mai calmă şi s-ar fi gândit singură la primejdiile pe care le înfrunta. Dar îi era groază de orice chibzuinţă, deoarece chibzuinţă pornea de la mine; ea nu-şi cumpănea jertfele, străduindu-se numai să mă hotărască a le primi; n-avea timp să se desprindă sufleteşte de mine, fiindcă îşi întrebuinţa tot timpul şi toate puterile ca să mă reţină. Ziua plecării mele se apropia; şi, gândindu-mă la aceasta, aveam un sentiment de bucurie şi de părere de rău, asemenea omului care trebuie să obţină o vindecare sigură cu preţul unei operaţii dureroase.

într-o dimineaţă, Ellenore îmi scrise să trec pe la ea numaidecât.

— Contele, îmi spuse ea, mi-a interzis să te mai primesc. Nu vreau să mă supun acestei porunci tiranice. L-am însoţit pe când era proscris, i-am salvat averea; l-am ajutat în toate împrejurările. Acum se poate lipsi de mine, eu însă nu mă pot lipsi de dumneata.

E uşor de înţeles câtă stăruinţă am depus ca s-o fac să renunţe la acest proiect, pe care-l socoteam absurd. I-am vorbit de ceea ce va spune lumea.

— Lumea, îmi răspunse ea, n-a fost niciodată dreaptă cu mine. Zece ani mi-am împlinit îndatoririle mai bine ca oricare altă femeie şi, cu toate acestea, lumea mi-a refuzat locul pe care-l meritam.

îi amintii iarăşi de copii.

— Copiii sunt ai contelui de P. I-a recunoscut; el le va purta de grijă. Vor fi mai fericiţi uitând o mamă cu care n-ar avea de împărţit decât ruşinea.

0 rugai şi mai stăruitor.

— Ascultă, îmi zise ea, dacă mă despart de conte, n-o să vii să mă mai vezi? N-o să vii? reluă, strângându-mi braţul cu o violenţă care mă înfiora.

— Ba da, desigur, îi răspunsei; şi cu cât vei suferi mai mult, cu atât îţi voi fi mai devotat. Dar chibzuieşte...

— Am chibzuit totul, mă întrerupse ea. El se va întoarce îndată. Dumneata pleacă chiar acum şi nu mai veni aici.

Am petrecut restul zilei într-o nelinişte de nespus. Două zile trecură, fără să aflu nimic despre Ellenore. Sufeream, pentru că nu ştiam ce s-a întâmplat cu ea; sufeream şi pentru că nu puteam s-o văd şi eram surprins de durerea pe care mi-o pricinuia lipsa ei. Aş fi vrut totuşi să renunţe la hotărârea care îmi pricinuia atâtea temeri în legătură cu soarta ei şi începusem să-mi fac oarecare iluzii, când o femeie îmi aduse un bilet prin care Ellenore mă ruga să vin s-o văd, în strada cutare, casa cu numărul cutare, la etajul al treilea. Mă dusei în goană, cu speranţa că, neputând să mă primească la contele de P., voise să mă întâlnească în altă parte, pentru cea din urmă oară. 0 găsii făcând pregătiri pentru o şedere de lungă durată. Mă întâmpină cu o înfăţişare în acelaşi timp mulţumită şi sfioasă, încercând să-mi citească gândurile în privire.

— M-am despărţit, îmi spuse ea; sunt cu totul liberă. Averea mea personală îmi asigură o rentă de şaptezeci şi cinci de ludovici: îmi ajunge. Dumneata rămâi aici încă şase săptămâni. Când vei pleca, poate că-mi vei îngădui să merg cu dumneata, sau poate vei veni dumneata să mă vezi...

Şi, ca şi când s-ar fi temut de răspunsul meu, intră într-o mulţime de amănunte în legătură cu planurile ei.

încercă în toate felurile să mă încredinţeze că va fi fericită, că n-a făcut niciun sacrificiu pentru mine, că ar fi luat aceeaşi hotărâre şi fără mine.

Era vădit că făcea un mare efort şi că nu credea decât jumătate din ceea ce-mi spunea. Se ameţea cu propriile ei cuvinte, de teamă să nu audă ceea ce aş fi putut să-i spun eu;
-34- vorbea fără contenire, ca să amâne clipa când împotrivirea mea ar fi putut să o arunce iarăşi în deznădejde. Dar n-am avut puterea să mă împotrivesc. Am acceptat sacrificiul ei şi l-am mulţumit; i-am spus că sunt fericit; i-am spus chiar mai mult: că dorinţa mea de totdeauna a fost ca o împrejurare decisivă să-mi impună obligaţia de a nu o mai părăsi niciodată; am atribuit nehotărârea mea de până atunci unui sentiment de sfială, care mă împiedeca să accept un fapt ce-i zdruncina situaţia.

într-un cuvânt, n-am avut alt gând decât să-i înlătur orice suferinţă, orice teamă, orice părere de rău, orice nesiguranţă în privinţa iubirii mele. în timp ce-i vorbeam, nu vedeam nimic dincolo de această ţintă şi eram sincer în făgăduielile ce-i făceam.

CAPITOLUL VDespărţirea Ellenorei de contele de P. a avut în lume urmări care nu erau greu de prevăzut. Ellenore pierdu într-o singură clipă roadele celor zece ani de devotament şi statornicie; ea fu pusă laolaltă cu toate femeile din categoria ei, care se lasă fără împotrivire în voia tuturor înclinărilor. Pentru că îşi părăsise copiii, fu privită ca o mamă denaturată, şi femeile cu o reputaţie nepătată spuneau cu satisfacţie că aceea care uită cea mai de seamă virtute a sexului lor în curând le va uita pe toate celelalte. în acelaşi timp, o plângeau, ca să nu piardă plăcerea de a mă defăima şi pe mine. Mă socotiră drept un seducător, un nerecunoscător, care călcase legile ospitalităţii şi care jertfise, numai dintr-un capriciu trecător, liniştea a două fiinţe, dintre care pe una ar fi trebuit s-o respect, iar pe cealaltă s-o cruţ. Unii din prietenii tatălui meu mă dojeniră cu asprime; alţii, mai puţin sinceri faţă de mine,

îmi arătară dezaprobarea lor prin insinuări ocolite. Tinerii, dimpotrivă, erau încântaţi de dibăcia cu care îl înlocuisem pe conte şi, prin nenumărate glume, pe care zadarnic, căutam să le împiedic, mă felicitau pentru cucerirea ce făcusem şi-mi făgăduiau că vor face şi ei la fel. N-aş putea să spun cât am suferit din cauza acestor mustrări aspre şi acestor laude jignitoare. Sunt încredinţat că, dacă aş fi iubit-o cu adevărat pe Ellenore, aş fi schimbat opinia pe care şi-o făcuseră oamenii despre noi. Atât de uriaşă e puterea unui simţământ adevărat, încât, când se rosteşte, amuţesc toate răstălmăcirile şi toate convenienţele artificiale. Dar nu eram decât un om slab, recunoscător şi supus; nu simţeam niciun imbold care să izvorască din inimă. De aceea dădeam răspunsuri stânjenite; încercam să curm discuţia şi, dacă se prelungea, o terminam scurt, prin câteva cuvinte aspre, care vesteau pe ceilalţi că eram pornit pe ceartă. într-adevăr; mai degrabă aş fi vrut să-i provoc la duel, decât să le răspund.

Ellenore simţi în curând că lumea era împotriva ei. Două rude ale contelui de P., pe care acesta, prin înrâurirea ce avea asupra lor, le obligase să aibă legături prieteneşti cu Ellenore, au rupt în modul cel mai zgomotos această prietenie, fericite că-şi pot da pe faţă duşmănia atâta vreme ascunsă sub principiile austere ale moralei. Bărbaţii veneau ca şi înainte în casa Ellenorei, dar în modul lor de a vorbi, apăru un fel de familiaritate care îi dădea de veste că nu se mai bucura acum de sprijinul unui protector puternic şi că situaţia ei nu se mai întemeia pe o legătură aproape consfinţită. Unii veneau la ea pentru că, după cum spuneau ei, o cunoşteau de mult; alţii, fiindcă era încă frumoasă şi fiindcă uşurinţa ei de curând dovedită le dădea o îndrăzneală pe care nu căutau de fel s-o ascundă. Fiecare motiva legătura cu Ellenore, deci fiecare gândea că această legătură avea nevoie de scuze. Astfel, biata Ellenore îşi dădu seama că a căzut pentru totdeauna într-o situaţie din care o viaţă întreagă se străduise să se

ridice. Toate acestea se uneau ca să-i îndurereze sufletul şi să-i rănească mândria. Ea vedea în atitudinea celor care o părăseau o dovadă de dispreţ, iar în stăruinţele celorlalţi, indiciul unor speranţe insultătoare. Singurătatea o făcea să sufere, iar lumea o făcea să roşească.

A! fără îndoială, ar fi trebuit s-o mângâi, ar fi trebuit s-o strâng la pieptul meu şi să-i spun: - Să trăim unul pentru altul, să uităm lumea care ne dispreţuieşte, să fim fericiţi numai prin preţuirea pe care ne-o dăm unul altuia şi prin dragostea noastră. într-adevăr, am încercat şi asta, dar cum poţi să însufleţeşti un simţământ care se stinge printr-o hotărâre pe care ai luat-o pentru că te-ai socotit obligat s-o iei?

Ne ascundeam gândurile unul faţă de celălalt. Ea nu îndrăznea să-mi destăinuiască suferinţele pricinuite de un sacrificiu pe care ştia bine că nu i-l cerusem. Totuşi îl primisem; de aceea nu îndrăzneam să mă plâng de o nenorocire pe care o prevăzusem şi pe care nu avusesem tăria s-o preîntâmpin. Astfel, nu vorbeam nimic despre singurul gând care ne frământa necontenit. Ne îmbrăţişam tot mai mult; vorbeam despre iubire, dar vorbeam despre iubire numai de teama de-a nu vorbi despre altceva.

Din clipa în care există o taină între două suflete care se iubesc, din clipa în care unul dintre ele s-a putut hotărî să ascundă celuilalt un singur gând, vraja s-a rupt şi fericirea s-a năruit. Izbucnirile de mânie, nedreptatea, nepăsarea chiar se pot îndrepta: dar tăinuirea adevărului aruncă în iubire un element străin care o denaturează şi o veştejeşte faţă de ea însăşi.

Printr-o bizară inconsecvenţă, în timp ce respingeam cu cea mai violentă indignare orice insinuare împotriva Ellenorei, eu însumi o nedreptăţeam în diferite discuţii. Eram supus voinţei ei, dar mă îngrozea puterea de dominaţie a femeilor. Mă ridicam cu

emfază, necontenit, împotriva slăbiciunii lor, împotriva exigenţei lor, împotriva, despotismului pe care-l exercită influenţa lor. îmi făceam o fală, enunţând cele mai aspre principii; şi acelaşi om care nu era în

stare să reziste în faţa unei lacrimi, care ceda în faţa tristeţii mute, care, chiar în singurătate, se simţea urmărit de imaginea suferinţei ce pricinuise, se arăta în toate discuţiile lui dispreţuitor şi nemilos. Toate laudele pe care i le aduceam Ellenorei nu puteau să înlăture impresia pe care o produceau asemenea cuvinte. Pe mine lumea mă ura; pe ea o plângea, dar n-o stima. 0 învinuiau că n-a ştiut să insufle amantului ei mai multă preţuire pentru femeie şi pentru iubire.

Un bărbat care venea adesea la Ellenore şi care, după despărţirea ei de contele de P., îi mărturisise pasiunea cea mai puternică, silind-o, prin stăruinţele lui făţişe, să nu-l mai primească în casă, şi-a îngăduit să facă pe seama ei câteva glume jignitoare, pe care nu le-am putut tolera. Ne-am bătut în duel; l-am rănit grav, dar am fost rănit şi eu. Nu pot descrie starea de tulburare, de spaimă, de recunoştinţă şi de iubire care se zugrăvi pe chipul Ellenorei, când mă văzu după această întâmplare. S-a mutat la mine, împotriva rugăminţilor mele; nu m-a părăsit o clipă, până când am intrat în convalescenţă. îmi citea ziua şi mă veghea aproape toată noaptea; observa cele mai mici mişcări ale mele şi-mi ghicea orice dorinţă; pătrunzătoarea ei bunătate îi sporea facultăţile şi-i dubla puterile. Mă încredinţa neîncetat că n-ar fi putut să-mi supravieţuiască. Eram pătruns de iubire şi sfâşiat de remuşcări. Aş fi vrut să găsesc în mine ceva care să răsplătească o dragoste atât de statornică şi atât de duioasă; chemam în ajutor amintirile, imaginaţia, chiar raţiunea şi simţul datoriei; zadarnic! Dificultatea situaţiei în care ne aflam, certitudinea că viitorul ne va despărţi, poate chiar o ciudată revoltă împotriva unei

legături pe care nu puteam s-o sfărâm îmi sfâşiau sufletul, îmi făceam o vină din ingratitudinea pe care mă sileam să i-o ascund.

Eram îndurerat când părea că se îndoieşte de-o iubire de care avea atâta nevoie; dar eram tot atât de îndurerat când vedeam că se încrede în această iubire. îmi dădeam seama că era ma

bună ca mine; mă dispreţuiam, socotindu-mă nedemn de ea. E o groaznică nenorocire să nu fii iubit când iubeşti; dar e o nenorocire şi mai mare să fii iubit cu patimă când nu iubeşti. Viaţa pe care mi-o pusesem în primejdie pentru Ellenore aş fi dat-o de o mie de ori, numai ca s-o ştiu fericită fără mine.

Cele şase luni, pe care mi le îngăduise tatăl meu, trecuseră; trebuia să mă pregătesc de plecare. Ellenore nu se împotrivi, nici nu încercă să obţină o amânare, dar mă făcu să-i făgăduiesc că, după două luni, mă voi întoarce lângă ea, sau că-i voi îngădui să vină ea la mine. îi jurai solemn. Ce îndatorire nu mi- aş fi luat în clipa când o vedeam luptând cu ea însăşi şi stăpânindu-şi durerea? Mi-ar fi putut cere să n-o părăsesc; în străfundul sufletului simţeam că n-aş fi avut tăria să trec peste lacrimile ei. îi eram recunoscător că nu folosea puterea pe care o avea asupra mea; de aceea mi se părea că o iubesc şi mai mult. De altfel, şi eu mă despărţeam cu o mare părere de rău de această fiinţă care mi se jertfise cu totul. Există în legăturile care se prelungesc ceva atât de adânc! Fără să ne dăm seama, ele ajung să facă parte din însăşi viaţa noastră. Când suntem departe hotărâm cu toata liniştea să le rupem şi ni se pare că aşteptăm cu nerăbdare ziua în care trebuie să împlinim această hotărâre; dar când vine clipa aceasta, ne cuprinde groaza şi, printr-o ciudăţenie a

bietului nostru suflet, ne despărţim cu o cumplită durere de cei alături de care am stat fără nicio mulţumire.

Cât am lipsit, i-am scris regulat Ellenorei. Mă stăpâneau deopotrivă teama că scrisorile mele o vor îndurera şi dorinţa de a-i zugrăvi numai simţămintele pe care le încercam cu adevărat. Aş fi vrut să-mi ghicească gândul, dar să-l ghicească fără să sufere; eram încântat când puteam să înlocuiesc cuvântul „iubire" prin cuvintele „afecţiune", „prietenie", „devotament"; dar, dintr-o dată, mi-o închipuiam pe biata Ellenore singură şi tristă, fără altă mângâiere decât aceste scrisori; şi după două pagini reci şi bine cumpănite, adăugam în grabă câteva fraze înflăcărate sau pline de duioşie menite s-o amăgească din nou. Astfel, fără să-i spun niciodată atâtea cuvinte dragi câte ar fi dorit ea, îi spuneam totdeauna destule ca s-o amăgesc. Ciudată falsitate, a cărei izbândă se întorcea împotriva mea, îmi prelungea chinul şi devenea insuportabilă!

Număram cu îngrijorare zilele, orele care treceau; aş fi vrut ca timpul să-şi încetinească mersul; tremuram la gândul că se apropie termenul când trebuia să-mi împlinesc făgăduiala. Nu găseam niciun motiv să plec; niciunul care s-o îndreptăţească pe Ellenore de a locui în acelaşi oraş cu mine. Poate - fiindcă trebuie să fiu sincer - poate că nici nu doream lucrul acesta. Comparam viaţa mea de acum, independentă şi liniştită, cu viaţa de nelinişte, de tulburare şi de frământare la care mă osândea pasiunea ei. Mă simţeam aşa de bine liber - să plec de acasă, să revin şi iarăşi să plec şi iarăşi să mă-ntorc - fără să se ocupe cineva de mine! în indiferenţa celor din jurul meu mă odihneam, ca să zic aşa, de oboseala pe care mi-o pricinuise iubirea ei.

Cu toate acestea, nu îndrăzneam să dau de bănuit Ellenorei că aş vrea să renunţ la planurile noastre. Ea înţelesese din scrisorile mele că mi-ar fi greu să-l părăsesc pe tata; de aceea îmi scrise că a început să se pregătească de drum. Multă vreme nu mă împotrivii hotărârii ei; nu-i răspundeam nimic precis în această

privinţă, îi dădeam să înţeleagă vag că aş fi încântat s-o ştiu lângă mine, apoi adăugam: s-o fac fericită; triste echivocuri, cuvinte încâlcite - obscuritatea lor mă îndurera adânc, dar mă cutremuram la gândul că ar trebui să le dau un înţeles mai clar! Mă hotărâi, în sfârşit, să-i vorbesc deschis; îmi spuneam că sunt dator s-o fac; chemai în ajutor conştiinţa împotriva slăbiciunii mele, gândul că îşi va găsi liniştea mă întărea în faţa imaginii durerii sale. Mă plimbam cu paşi mari prin cameră, rostind cu glas tare ceea ce îmi propuneam să-i mărturisesc. Dar abia aşterneam pe hârtie câteva rânduri, şi îndată îmi schimbam hotărârea; îmi cântăream cuvintele nu după sensul lor, ci după efectul pe care ştiam că-l vor avea asupra ei; şi o putere supranaturală purtându-mi mâna aproape fără voia mea, mă ajută s-o sfătuiesc să-şi amâne venirea cu câteva luni. Nu-i spusesem ceea ce gândeam. Scrisoarea mea n-avea nici urmă de sinceritate. Motivele pe care le invocam erau slabe, pentru că nu erau cele adevărate.

Răspunsul Ellenorei fu mânios; era indignată că nu voiam s-o revăd. Ce-mi cerea oare? Să trăiască necunoscută în preajma mea. De ce m-aş teme de venirea ei, de vreme ce va trăi într-un colţ ascuns, în mijlocul unui oraş aşa de mare, unde n-o cunoaşte nimeni? Ea îmi jertfise totul: avere, copii, reputaţie; nu cerea, în schimbul acestor sacrificii, altă răsplată decât să mă aştepte ca o roabă umilă, să petreacă în fiecare zi câteva minute cu mine, să se bucure de clipele pe care aş putea să i le dăruiesc. Se resemnase să trăiască două luni departe de mine nu fiindcă socotise necesar, ci pentru că - pare-se - aceasta era dorinţa mea; şi când, în sfârşit, grămădind anevoie zi peste zi, ajunsese la termenul pe care eu singur îl hotărâsem, îi propuneam să reînceapă acest lung supliciu! Poate că se înşelase, poate că-şi închinase viaţa unui om aspru şi fără suflet; eram stăpân pe faptele mele, dar nu puteam s-o silesc să sufere, părăsită de cel căruia îi jertfise totul..

Puţin timp după primirea acestei scrisori, Ellenore sosi. Mă înştiinţă de venirea ei. Mă dusei s-o văd, deplin hotărât să-i arăt toată bucuria mea: eram nerăbdător s-o liniştesc şi să-i redau, cel puţin pentru o clipă, fericirea sau tihna. Dar ea era îndurerată; mă privea cu neîncredere; îşi dădea seama numaidecât că în atitudinea mea e ceva forţat; îmi aduse învinuiri care îmi aţâţară mândria; pentru felul meu de a fi îmi azvârli cuvinte grele. Mă zugrăvi atât de josnic în slăbiciunea mea, încât m-am răzvrătit împotriva ei mai mult decât împotriva mea. Ne-a cuprins o mândrie nebună, ne-am spus totul pe faţă, fără cruţări, fără ocoluri. S-ar fi zis că furiile ne aruncau pe unul împotriva celuilalt. Tot ceea ce născocise împotrivă-ne ura cea mai înverşunată ne azvârleam unul altuia, şi aceste două fiinţe nenorocite, care singure se cunoşteau pe lume, care singure puteau să-şi facă dreptate, să se înţeleagă şi să-şi aline durerea, păreau doi duşmani de neîmpăcat, gata să se sfâşie.

Ne-am despărţit după o scenă de trei ore şi pentru întâia oară în viaţa noastră ne-am despărţit fără să ne explicăm, fără să ne împăcăm. Dar îndată ce plecai de la Ellenore, în locul mâniei de până atunci, mă cuprinse o adâncă durere. Eram uluit şi descumpănit de ceea ce se întâmplase. îmi repetam propriile cuvinte şi nu-mi venea să cred că le-am rostit; nu înţelegeam cum de-am putut să mă port astfel şi căutam să-mi explic cauza acestei rătăciri.

Era tare târziu; nu îndrăzneam să mă întorc la Ellenore. Mă hotărâi s-o văd a doua zi dis-de-dimineaţă şi pornii spre casă. Aici găsii mulţi invitaţi; îmi fu uşor, într-atâta lume, să stau deoparte şi să-mi ascund tulburarea. Când râmaserăm singuri, tatăl meu îmi zise:

— Mi se spune că fosta metresă a contelui de P. a sosit în oraş. Ţi-am lăsat totdeauna o largă libertate şi n-am vrut să ştiu nimic în privinţa legăturilor tale; dar nu se cuvine ca la vârsta ta să ai o amantă recunoscută şi te anunţ că am luat măsuri pentru a o îndepărta de aici.

Sfârşind aceste cuvinte, plecă.

îl urmai până în camera lui; îmi făcu semn să mă retrag.

— Tată, îi spusei, Dumnezeu mi-e martor că aş vrea s-o ştiu fericită şi că m-aş învoi, cu preţul acesta, să n-o mai văd niciodată; dar ia seama ce faci: crezând că mă desparţi, se poate întâmpla să mă legi de ea pe veci!

Chemai numaidecât un servitor care mă însoţise în călătoriile mele şi care cunoştea legăturile mele cu Ellenore. îl însărcinai să descopere numaidecât, dacă se poate, care erau măsurile de care îmi vorbise tata. După două ore, servitorul se întoarse.
Secretarul tatălui meu îi mărturisise în cea mai mare taină că Ellenore trebuia să primească a doua zi porunca de a părăsi oraşul.

— Ellenore alungată! strigai, alungată în mod ruşinos! Ea, care n-a venit aici decât pentru mine, ea, a cărei inimă am sfâşiat-o, ea, pe care, fără milă, am văzut-o plângând! Unde-şi va odihni capul, nenorocita, rătăcind singură într-o lume a cărei stimă eu i-am răpit-o? Cui îşi va spune durerea? într-o clipă mă hotărâi. Cumpărai pe omul care mă slujea; îl încărcai de aur şi făgăduieli. Poruncii ca dimineaţa, la şase ceasuri, o diligentă să mă aştepte în marginea oraşului. Făceam nenumărate planuri de unire veşnică cu Ellenore: o iubeam mai mult decât oricând; mă întorceam cu toată inima la ea; eram mândru că pot s-o ocrotesc. Abia aşteptam s-o îmbrăţişez; iubirea îmi umplea iarăşi sufletul; simţeam o înfierbântare a capului, a inimii, a simţurilor, care îmi agita întreaga fiinţă. Dacă în clipa aceea Ellenore ar fi vrut să se despartă de mine, aş fi murit la picioarele ei, numai ca s-o păstrez.

Se lumină de ziuă; alergai la Ellenore. Toată noaptea plânsese; mai era încă în pat; avea ochii umezi şi părul răvăşit; apariţia mea o surprinse.

— Haide, spusei, trebuie să plecăm. Voi să-mi răspundă. - Să mergem, continuai eu. Mai ai oare pe

lume alt ocrotitor, alt prieten decât pe mine? Braţele mele nu sunt un singur adăpost? Ea se împotrivea. - Am motive puternice, adăugai, pe care nu ţi le pot spune. în numele cerului, haidem! şi o trăsei după mine. Pe drum o mângâiam neîncetat, o strângeam la piept, nu răspundeam întrebărilor ei decât prin îmbrăţişări. în cele din urmă, i-am mărturisit că, bănuind intenţia tatălui meu de a ne despărţi, mi-am dat seama că fără ea nu voi putea fi fericit; că vreau să-i închin viaţa şi să ne legăm pentru totdeauna. La început îmi arătă o recunoştinţă fără margini, dar numaidecât întrezări oarecare nepotriviri în cele ce-i spusesem. Stăruind îndelung, îmi smulse adevărul; bucuria pieri şi faţa i se întunecă.

— Adolphe, îmi răspunse ea, te amăgeşti singur; eşti generos, te jertfeşti pentru mine, fiindcă sunt prigonită; crezi că mă iubeşti, dar n-ai decât un sentiment de milă.

Pentru ce a rostit aceste cuvinte nefericite? Pentru ce mi-a dezvăluit taina, pe care voiam să n-o cunosc? M-am străduit s-o liniştesc şi poate că am izbutit; dar adevărul îmi străpunsese sufletul; amăgirea încetase; eram hotărât să duc această jertfă până la capăt, dar nu mai eram deloc fericit; şi acum sălăşluia în mine un gând, pe care iarăşi eram silit să-l tăinuiesc.

CAPITOLUL VI

Când am ajuns la graniţă, i-am scris tatălui meu. Scrisoarea era respectuoasă, dar plină de amărăciune. îl învinuiam că, vrând să sfărâme legăturile mele, le strânsese şi mai tare. îl anunţam că n-o voi părăsi pe Ellenore decât atunci când, având o situaţie satisfăcătoare, nu va mai avea nevoie de mine. îl rugam să nu mă silească, înverşunându-se împotriva ei, să rămân pentru totdeauna legat de ea. Aşteptam răspunsul lui, pentru ca - apoi - să hotărăsc unde să ne aşezăm. „Ai douăzeci şi patru de ani, îmi răspunse el; nu voi întrebuinţa

împotriva ta o putere care de-aici înainte ia sfârşit şi pe care, de altfeln-am folosit-o niciodată; voi ascunde chiar, cât îmi va sta în putinţă, ciudata ta purtare; voi răspândi zvonul că ai plecat din porunca mea şi pentru treburile mele. Voi acoperi în modul cel mai larg cheltuielile pe care le vei face. în curând îţi vei da singur seama că nu aceasta e viaţa pe care s-ar cuveni s-o duci. Obârşia, talentul, averea ta ţi-arfi asigurat în lume alt rost decât acela de tovarăş al unei femei fără patrie şi fără cămin. De altfel, scrisoarea ta îmi dovedeşte de pe-acum că nu eşti mulţumit de tine. Gândeşte-te că nu vei folosi nimic prelungind o stare d

lucruri care te face să roşeşti. îţi risipeşti zadarnic cei mai frumoşi ani ai tinereţii, şi această pierdere e ireparabilă."

Scrisoarea tatălui meu îmi înfipse mii de cuţite în inimă. De nenumărate ori îmi spusesem singur ceea ce-mi scria el acum; de nenumărate ori mă ruşinasem de viaţa mea, care se scurgea în umbră şi în trândăvie. Aş fi preferat să mă învinuiască, să mă ameninţe; mi-aş fi făcut o fală împotrivindu-mă şi aş fi simţit nevoia să-mi adun puterile, ca s-o apăr pe Ellenore de primejdiile care ar fi copleşit-o. Dar n-o ameninţa nicio primejdie, iar eu eram cu totul liber; şi această libertate mă făcea să îndur cu mai multă anevoinţă jugul, pe care singur mi-l alesesem.

Ne-am statornicit la Caden, un orăşel din Boemia. îmi spuneam necontenit că, de vreme ce luasem asupra mea răspunderea soartei Ellenorei, nu se cuvenea s-o fac să sufere. Astfel izbuteam să-mi ascund gândurile; înăbuşeam în mine până şi cele mai mici semne de nemulţumire şi mă străduiam din răsputeri să-mi creez o veselie, care să învăluie adânca mea tristeţe. Truda aceasta avu asupră-mi urmări nebănuite. Suntem nişte făpturi atât de schimbătoare, încât ajungem să trăim cu adevărat până şi simţămintele pe care le simulăm. Suferinţele pe care le ascundeam, le uitam în parte. Glumele mele neîntrerupte îmi împrăştiau mâhnirea, iar duioşia cu care o înconjuram pe Ellenore îmi răspândea în suflet o dulce tulburare, care semăna aproape cu iubirea.

Când şi când, mă împresurau amintiri stânjenitoare, în singurătate aveam clipe de nelinişte; făuream nenumărate planuri bizare, ca să scap dintr-o dată din cercul în care mă rătăcisem. Dar alungam asemenea gânduri ca pe nişte visuri rele; Ellenore părea fericită; puteam oare să-i tulbur fericirea? Aproape cinci luni trecură în felul acesta.

într-o zi, o văzui pe Ellenore tulburată, încercând să-mi tăinuiască un gând care o frământa. După multe stăruinţe din parte-mi, mă sili să-i făgăduiesc că nu mă voi împotrivi hotărârii pe care-o luase şi-mi mărturisi că domnul de P. îi scrisese: câştigase procesul, îşi aducea aminte cu recunoştinţă de serviciile pe care ea i le adusese şi de legătura lor de zece ani de zile. îi oferea jumătate din averea lui, nu ca să reia viaţa laolaltă, ceea ce nu mai era cu putinţă, ci cu condiţia de a părăsi pe omul nerecunoscător şi perfid care-i despărţise.

— I-am răspuns, îmi zise ea. Se înţelege că am refuzat.

înţelegeam prea bine. Eram înduioşat şi totodată disperat de noua jertfă pe care mi-o făcea Ellenore. Cu toate acestea, nu îndrăznii să-i fac nicio obiecţie: încercările mele în privinţa aceasta fuseseră totdeauna atât de zadarnice! Plecai de lângă ea ca să cuget ce-mi rămânea de făcut. Vedeam limpede că legăturile noastre trebuiau să se rupă. Ele erau dureroase pentru mine şi păgubitoare pentru ea. Numai eu o împiedicam să-şi redobândească o situaţie convenabilă şi acea stimă pe care, după moravurile din lumea bună, bogăţia o aduce mai curând sau mai târziu; eram singura oprelişte între ea şi copiii ei; nu mai aveam nicio scuză faţă de mine însumi. Dacă mă potriveam ei şi de data aceasta, ar fi fost din parte-mi nu un act de generozitate, ci de vinovată slăbiciune. Făgăduisem tatălui meu că voi fi liber în clipa când Ellenore nu va mai avea nevoie de mine. Venise, în sfârşit, timpul să-mi aleg o profesie, să încep o viaţă de muncă, să câştig stima oamenilor, să-mi folosesc, pentru o ţintă înaltă, însuşirile. M-am întors la Ellenore, încredinţat că am luat nestrămutata hotărâre de-a o sili să nu respingă propunerile contelui de P. şi

decis să-i mărturisesc, dacă va fi nevoie, că n-o mai iubesc.

— Draga mea, îi spusei, putem să luptăm câtva timp împotriva soartei, dar până la urmă, trebuie să ne supunem. Legile orânduirii omeneşti sunt mai puternice decât voinţa oamenilor; simţămintele cele mai stăpânitoare se sfarmă în faţa fatalităţii împrejurărilor. Zadarnic se încăpăţânează cineva să nu urmeze decât îndemnurile sufletului; mai curând sau mai

târziu, eşti silit să asculţi glasul raţiunii. Nu pot să te silesc să rămâi mai departe într-o situaţie deopotrivă de nevrednică de dumneata, ca şi de mine; nu pot s-o fac nici faţă de dumneata, nici faţă de mine. Pe măsură ce-i vorbeam, fără s-o privesc, simţeam că ideile îmi apar tot mai nelămurite şi că hotărârea îmi slăbeşte. Voii să-mi adun puterile şi-i spusei cu glas precipitat:

— Voi fi totdeauna prietenul dumitale voi avea totdeauna pentru dumneata cel mai adânc simţământ. Aceşti doi ani, cât a dăinuit legătura noastră, nu mi se vor şterge niciodată din amintire; ei vor fi totdeauna cea mai frumoasă epocă din viaţa mea.

Dar iubirea, această înflăcărare a simţurilor, această beţie fără de voie, această uitare a tuturor preocupărilor, a tuturor îndatoririlor, eu n-o mai am, Ellenore.

Am aşteptat îndelung răspunsul, fără să ridic ochii către ea. Târziu, când am privit-o, era împietrită; contempla obiectele din jurul ei de parcă nu le-ar fi recunoscut; o luai de mână: era îngheţată. Mă respinse:

— Ce mai vrei de la mine? îmi zise. Nu sunt oare singură, singură în tot universul, singură, fără nicio fiinţă care să mă înţeleagă? Ce ai să-mi mai spui? Nu mi-ai spus tot? Nu s-a sfârşit totul, pentru totdeauna? Lasă-mă, du-te... Nu este asta dorinţa ta?

Voi să plece; se clătină; încercai s-o sprijin, dar căzu fără cunoştinţă la picioarele mele; o ridicai, o îmbrăţişai, o readusei la viaţă.
Ellenore, îi strigai, vino-ţi în fire, vino lângă mine; te iubesc cu toată puterea iubirii mele şi cu toată duioşia. Adineauri te-am minţit, numai ca să te poţi hotărî în deplină libertate. Credulitate a inimii omeneşti, cât de inexplicabilă eşti! Aceste cuvinte simple, dezminţind tot ce-i spusesem mai înainte, îi dădură viaţă şi încredere; mă sili să i le repet de mai multe ori; părea că respiră cu nesaţ. îmi dădu crezare; se-47- îmbătă iarăşi cu iubirea ei, care credea că e a amândurora; întări răspunsul ei către contele de P. şi mă trezii mai încătuşat decât oricând.

Trei luni mai târziu, Ellenore avu din nou putinţa de a-şi schimba viaţa. Una din acele răsturnări, obişnuite în republicile frământate de diferite facţiuni politice, chemă pe tatăl ei în Polonia, unde îşi recăpătă averea. Deşi abia îşi cunoştea fiica, pe, care mama ei o adusese în Franţa la vârsta de trei ani, dorea s-o aibă lângă sine. Zvonuri despre împrejurările prin care trecuse Ellenore răzbătuseră vag până în Rusia unde el locuise în tot timpul exilului. Ellenore era unicul lui copil, dar el se temea de singurătate şi ar fi vrut să aibă pe cineva care să-i poarte de grijă: căută deci să afle unde locuia fiică-sa şi, îndată ce află, o chemă grabnic la el. Ea nu putea să iubească cu adevărat un tată pe care nu-şi amintea măcar să-l fi văzut. îşi da seama totuşi că era datoare să i se supună; în felul acesta asigura copiilor ei o mare avere şi-şi recăpăta ea însăşi rangul pe care i-l răpiseră nenorocirile vieţii şi purtarea avută; dar îmi mărturisi cu hotărâre că nu va pleca în Polonia decât însoţită de mine.

— Nu mai sunt, îmi spuse ea, la vârsta când sufletul ţi se deschide în faţa impresiilor noi. Tatăl meu e pentru mine un necunoscut. Dacă rămân aici, alţii se vor grăbi să-l înconjoare, iar el va fi tot aşa de fericit. Copiii mei vor moşteni averea contelui de P. Ştiu bine că toţi mă vor învinui, voi fi socotită o fiică nerecunoscătoare şi o

mamă aproape nesimţitoare; dar am suferit prea mult; nu mai sunt atât de tânără încât părerea lumii să aibă vreo înrâurire asupra mea. Dacă hotărârea mea e oarecum aspră, numai dumneata, Adolphe, eşti de vină. Dacă aş putea să-mi fac iluzii în privinţa dumitale, m-aş învoi - poate - să lipsesc câtăva vreme, cu o părere de rău, pe care ar micşora- o perspectiva unei reîntâlniri plăcute şi trainice, dar dumneata abia aştepţi să mă ştii la două sute de leghe depărtare, mulţumită şi liniştită, în mijlocul familiei mele şi în bogăţie. îmi vei scrie în privinţa asta scrisori chibzuite, pe care le văd de pe acum; ele mi-ar sfâşia inima; nu vreau să înfrunt această primejdie. Nu am mângâierea de a putea să-mi spun că, prin jertfa întregii mele vieţi, am izbutit să trezesc în dumneata simţământul pe care-l merit; dar oricum, dumneata ai primit această jertfă. Atitudinea dumitale rigidă şi legăturile noastre secătuite de viaţă mă fac să sufăr îndeajuns; suport aceste suferinţe la care dumneata însuţi mă supui; nu vreau să mai înfrunt şi altele, pe care singură mi le-aş crea.

Era în vocea şi în tonul Ellenorei ceva aspru, violent, care vestea mai degrabă o hotărâre neînduplecată, decât o tulburare adâncă sau înduioşătoare. De câtăva vreme, când avea să-mi ceară ceva, intra de la început într-o stare de iritare, ca şi când m-aş fi împotrivit rugăminţii ei. Ea îmi hotăra ce am de făcut, dar ştia că eu cugetam tocmai dimpotrivă. Ar fi vrut să pătrundă în sanctuarul tainic al gândurilor mele, ca să zdrobească acea împotrivire surdă care o făcea să se revolte împotriva mea. I-am vorbit de situaţia mea, de dorinţa tatălui meu, de propria mea dorinţă; mă cuprinsese mânia. Ellenore a rămas neînduplecată. Am vrut să-i reînvii generozitatea, ca şi când iubirea n-ar fi, dintre toate sentimentele, cel mai egoist şi, prin urmare, când e rănită, cel mai puţin generos. încercai, printr-o străduinţă ciudată, s-o înduioşez faţă de nenorocirea prin care treceam, rămânând lângă ea; nu izbutii decât

s-o exasperez. îi făgăduii că voi veni s-o văd în Polonia; dar în făgăduinţele acestea, făcute fără înflăcărare şi fără uitare de sine, ea nu văzu decât graba de-a o părăsi.

Trecuse un an de când şedeam la Caden, fără să se fi schimbat nimic între noi. Când Ellenore mă găsea posomorât sau trist, se simţea mai întâi îndurerată, apoi jignită şi, prin imputările ei, îmi smulgea mărturisirea oboselii, pe care aş fi vrut s-o tăinuiesc. La rândul meu, când Ellenore părea mulţumită, mă înfuriam văzând-o că se bucură de o situaţie pe care o plăteam cu preţul fericirii mele şi îi tulburam această scurtă bucurie cu insinuări care îi lămureau adevărata mea stare sufletească. Ne atacam, deci, când unul, când altul, aruncându-ne fraze piezişe, pentru ca după aceea să ne refugiem în protestări de ordin general, în vagi justificări şi apoi să ne afundăm în tăcere. Căci amândoi ştiam atât de bine ce aveam să ne spunem încât preferam să tăcem, ca să nu auzim mereu acelaşi şi acelaşi lucru. Câteodată unul din noi ar fi vrut să cedeze, dar pierdeam clipa prielnică de a ne apropia unul de altul. Sufletele noastre bănuitoare şi îndurerate nu se mai întâlneau.

Mă întrebam adesea de ce rămân într-o situaţie atât de dureroasă; îmi răspundeam că, dacă aş pleca de lângă Ellenore, ea m-ar urma şi i-aş pricinui un nou sacrificiu. Mi-am spus în cele din urmă că trebuie să-i dau o ultimă satisfacţie şi că nu va putea să-mi mai ceară nimic, după ce-o voi readuce în mijlocul familiei sale. Eram gata să-i spun că o voi însoţi în Polonia, când primii ştirea că tatăl ei a murit subit. 0 lăsase singura lui moştenitoare, dar testamentul era contrazis de unele scrisori posterioare testamentului, de care, rude îndepărtate ameninţau că se vor servi. Ellenore, cu toate că avea puţine legături cu tatăl ei, fu adânc îndurerată de moartea lui: se învinuia că-l părăsise. Puţin după aceea, mă învinui pe mine pentru greşeala ei.

— M-ai împiedicat, îmi spuse ea, să-mi îndeplinesc o datorie sfântă. Acum nu e vorba decât de averea mea: ţi-aş jertfi-o cu atât mai uşor. Dar, desigur, nu pot merge singură într-o ţară în care nu voi găsi decât duşmani.

N-am vrut, îi răspunsei, să te împiedic a-ţi împlini vreo îndatorire; îţi mărturisesc însă că aş fi dorit să binevoieşti a te gândi că şi mie mi-e groaznic de greu să nu-mi îndeplinesc obligaţiile pe care le am; dreptatea aceasta n-am putut s-o dobândesc de la dumneata. Mă închin, Ellenore; interesele dumitale sunt mai puternice decât orice! Plecăm împreună când vrei

într-adevăr, am plecat. Plăcerile călătoriei, noutatea locurilor, eforturile pe care le făceam aduceau când şi când între noi resturi din intimitatea de odinioară. îndelunga obişnuinţă a unuia cu celălalt, împrejurările felurite prin care trecuserăm amândoi, legaseră de fiecare cuvânt, aproape de fiecare gest, amintiri care ne întorceau deodată în trecut şi ne copleşeau de o duioşie fără de voie, cum fulgerele trec prin noapte fără s-o împrăştie. Trăiam, ca să zic aşa, dintr-un fel de memorie a inimii, destul de puternică pentru ca gândul despărţirii să ne pară dureros, prea slabă însă ca să fim fericiţi împreună. Mă lăsam în voia acestei înduioşări, ca să mă odihnesc, după obişnuitele clipe de constrângere. Aş fi vrut să-i dau Ellenorei mărturii de iubire care s-o mulţumească; uneori îi spuneam, ca în alte dăţi, cuvinte de dragoste; dar duioşia şi cuvintele acestea erau ca acele frunze veştede, decolorate, care, ca o ultimă rămăşiţă a unei vegetaţii defuncte, cresc fără viaţă pe crengile unui copac smuls din rădăcini.

CAPITOLUL VII

îndată ce sosi, Ellenore redobândi folosinţa bunurilor care îi erau disputate, cu obligaţia însă de a nu dispune de ele decât după terminarea procesului. Se statornici la una din proprietăţile tatălui ei. Tatăl meu, care nu-mi vorbea niciodată pe faţă în scrisorile sale, se mulţumi şi de data aceasta să le umple cu obiecţiuni ocolite împotriva călătoriei mele. „M-az înştiinţat, spunea el, că nu vei pleca. Mi-ai arătat pe larg toate motivele care te făceau să rămâi şi tocmai de aceea eram deplin încredinţat că vei pleca. Nu pot decât să te plâng că, deşi ai o fire independentă, faci totdeauna ceea ce nu vrei. De altfelnu judec o situaţie pe care o cunosc destul de puţin. Până acum credeam că o ocroteşti pe Ellenore şi, în această privinţă, era în purtarea ta ceva nobil, ce-ţi înălţa sufletul, oricare ar fi fost fiinţa de care-51 - *erai legat. Astăzi legăturile dintre voi nu mai sunt aceleaşi; n-o mai ocroteşti tu pe Ellenore, ci ea pe tine; locuieşti la ea, eşti un străin, pe care ea îl introduce în familia ei. Nu mă rostesc defel în privinţa situaţiei pe care ţi-ai ales-o, dar cum aceasta ar putea să-ţi pricinuiască neplăceri, aş vrea să ţi le micşorez atât cât îmi stă în putinţă. Am scris baronului de T., ministrul*

nostru în ţara unde te afli, rugându-l să-ţi acorde sprijinul său; nu ştiu dacă vei înţelege să te foloseşti de această înlesnire; socoteşte-o ca dovada sârguinţei mele, şi nu ca o ştirbire adusă independenţei tale, pe care ai ştiut totdeauna s-o aperi cu succes împotriva tatălui tău."

Am înăbuşit în mine reflecţiile pe care mi le stârnea acest fel de a-mi scrie. Moşia unde locuiam cu Ellenore era situată la o mică distanţă de Varşovia; m-am dus în oraş la baronul de T. M-a primit cu prietenie, m-a întrebat pentru ce am venit în Polonia şi ce planuri am; nu prea ştiam ce să-i răspund. După o conversaţie stânjenitoare de câteva minute, baronul îmi spuse:

— Am să-ţi vorbesc deschis. Cunosc motivele care te-au adus în ţara aceasta; tatăl dumitale mi le-a comunicat; îţi mărturisesc chiar că le înţeleg; nu există om care, cel puţin o dată în viaţă, să nu fi fost chinuit de dorinţa de a rupe o legătură nepotrivită şi de teama de a nu o îndurera pe femeia pe care a iubit-o. Tinereţea, cu lipsa ei de experienţă, acordă o importanţă exagerată dificultăţilor unei asemenea situaţii; îi place să ia drept adevărate toate acele demonstraţii de durere, care în lumea slabă şi pasionată a femeilor înlocuiesc toate mijloacele forţei şi ale înţelepciunii. Inima suferă, dar amorul- propriu e mulţumit; şi acelaşi om, care de bunăcredinţă îşi închipuie că se jertfeşte disperării pe care a pricinuit-o, de fapt nu se sacrifică decât iluziilor propriei sale vanităţi. între aceste femei pasionate, de care e plină lumea întreagă, nu găseşti una singură care să nu strige că, părăsind-o, o vei ucide; toate însă trăiesc mai departe şi se consolează... Am vrut să-l întrerup. -

Iartă-mă, tinere prieten, îmi spuse el, dacă îţi vorbesc aproape fără cruţare, dar bunele aprecieri pe care le-am auzit în privinţa dumitale, însuşirile ce se întrezăresc în dumneata, profesia pe care ar trebui s-o urmezi, toate acestea laolaltă mă obligă să nu-ţi ascund nimic. îţi citesc în suflet, fără voia dumitale şi mai bine decât dumneata însuţi; nu mai eşti îndrăgostit de femeia care

te domină şi care te târăşte după ea; dacă ai mai iubi-o, n-ai fi venit la mine. Ştiai că tatăl dumitale mi-a scris; ţi-era uşor să prevezi ce aveam să-ţi spun; şi n-ai fost supărat de fel auzind din gura mea argumente pe care dumneata singur ţi le repeţi neîncetat, dar totdeauna zadarnic. Reputaţia Ellenorei e departe de a fi neştirbită.

— Să sfârşim, vă rog, îi răspunsei, această discuţie inutilă, împrejurări nenorocite au putut să hotărască soarta Ellenorei în primii ani de viaţă; ea poate fi judecată rău, dacă ne luăm după aparenţe înşelătoare; dar o cunosc de trei ani şi nu există pe suprafaţa pământului un suflet mai ales, o fire mai nobilă, o inimă mai curată şi mai generoasă.

— Crede ce vrei, răspunse el, dar acestea sunt nuanţe pe care lumea nu le pătrunde. Faptele sunt sigure, sunt cunoscute de toţi; împiedicându-mă să ţi le amintesc, crezi că le vei nimici? Ascultă, urmă el, în viaţă trebuie să ştii ce vrei. Te vei căsători cu Ellenore?

— Hotărât nu, strigai eu; de altfel, nici ea n-a dorit lucrul acesta.

— Atunci ce vrei să faci? Ellenore are cu zece ani mai mult ca dumneata; acum ai douăzeci şi şase; îi vei purta de grijă încă zece ani; ea va îmbătrâni; şi dumneata vei ajunge la mijlocul vieţii, fără să fi început nimic, fără să fi săvârşit ceva care să te mulţumească. Pe dumneata te va cuprinde plictiseala; pe Ellenore ciuda. Ea îţi va fi, zi de zi, mai puţin plăcută; dumneata îi vei fi, zi de zi, mai necesar; şi descendentul unei familii ilustre, dispunând de o mare avere şi având o inteligenţă aleasă, îşi va sfârşi viaţa vegetând într-un colţ al Poloniei, uitat de prieteni, pierdut pentru glorie şi chinuit de o femeie care, orice ai face dumneata, nu va fi niciodată mulţumită. Nu mai adaug decât un cuvânt şi nu vom mai reveni niciodată asupra acestei chestiuni, care te stinghereşte. Toate căile îţi sunt deschise: literele, armele, administraţia de stat; poţi năzui la cea

mai strălucită căsătorie, eşti făcut să te ridici cât de sus; adu-ţi aminte, însă, că între dumneata şi orice succes e un obstacol de neînlăturat şi că acest obstacol este Ellenore.

— Am crezut de datoria mea, domnule, i-am răspuns, să te ascult în tăcere; trebuie să-ţi mărturisesc însă că nu m-ai clintit deloc din hotărârea mea. Nimeni, afară de mine - o spun încă o dată - nu poate s-o judece pe Ellenore; nimeni nu preţuieşte îndeajuns temeinicia simţămintelor şi profunzimea cugetului ei. Atâta vreme cât va avea nevoie de mine, voi rămâne lângă ea. Niciun succes în viaţă n-ar putea să mă mângâie, dacă aş părăsi-o în nefericirea ei; şi chiar dacă ar trebui să nu fac în viaţă altceva decât să-i slujesc drept reazim, s-o susţin în suferinţele ei, s-o înconjur cu toată dragostea mea împotriva nedreptăţii unei lumi care nu ştie s-o preţuiască, tot voi fi încredinţat că nu mi-am pierdut viaţa fără de folos.

Sfârşind aceste cuvinte, am plecat; dar cine ar putea să-mi explice prin ce nestatornicie a sufletului meu sentimentul care mă făcuse să le rostesc se mistuise înainte chiar de-a le fi spus până la capăt? M-am întors pe jos, ca să amân revederea cu Ellenore, căreia cu o clipă mai înaintea îi luasem apărarea; am străbătut în grabă oraşul; abia aşteptam să fiu singur.

Ajuns în mijlocul câmpului, am încetinit pasul; nenumărate gânduri mă copleşiră. Acele cuvinte dureroase: „între dumneata şi orice succes e un obstacol de neînlăturat, şi acest obstacol este Ellenore", îmi răsunau mereu în urechi. Aruncai o lungă şi tristă privire asupra timpului, care trecuse şi care nu se va mai întoarce niciodată; îmi aminteam speranţele mele tinereşti, încrederea cu care odinioară îmi închipuiam că poruncesc viitorului, elogiile aduse primelor mele încercări, zorile faimei pe care le văzusem strălucind şi mistuindu-se. Repetam numele câtorva colegi de studii, pe care altădată îi privisem cu un măreţ dispreţ, dar care acum, numai printr-o muncă stăruitoare şi printr-o

viaţă rânduită, mă lăsaseră cu mult în urmă pe drumul succesului, al preţuirii şi al gloriei; această stare de totală inactivitate mă înăbuşea. După cum avarii văd în bogăţiile adunate toate bunurile pe care le-ar fi putut cumpăra cu aceste bogăţii, eu vedeam în Ellenore fiinţa care mă împiedicase să obţin toate izbânzile la care aş fi putut să năzuiesc. Şi nu regretam doar o singură carieră pierdută; pentru că nu încercasem niciuna, le regretam pe toate. Fiindcă nu-mi încercasem niciodată puterile, mi le închipuiam nemărginite şi le blestemam: aş fi vrut ca natura să mă fi plămădit slab şi mediocru, ca să scap cel puţin de remuşcarea de a fi decăzut prin propria mea voinţă. Orice laudă, orice recunoaştere a inteligenţei şi a cunoştinţelor mele mi se părea o chinuitoare învinuire: aveam impresia că lumea admiră braţele vânjoase ale unui atlet pus în lanţuri în fundul unei temniţe. Când voiam să-mi stârnesc iarăşi curajul, când îmi spuneam că epoca activităţii n-a trecut încă, imaginea Ellenorei îmi răsărea în faţă, ca o fantomă, şi mă arunca iarăşi în neant; aveam împotriva ei porniri de furie, şi, printr-o ciudată îmbinare de sentimente, furia aceasta nu micşora de fel groaza pe care mi-o pricinuia gândul că aş putea s-o mâhnesc.

Sufletul meu, obosit de aceste simţăminte amare, îşi căută deodată refugiul în alte simţăminte, cu totul opuse. Cele câteva cuvinte aruncate la întâmplare de baronul de T., în legătură cu posibilitatea unei căsătorii plăcute şi liniştite, mă ajutară să-mi făuresc idealul unei soţii. Cugetam la liniştea, la

consideraţia şi chiar la
independenţa pe care mi le-ar oferi
o astfel de viaţă; fiindcă lanţurile
pe care le târâm după mine de
atâta timp mă înrobeau de o mie de
ori mai mult decât o legătură
recunoscută şi oficială. îmi
închipuiam bucuria tatălui meu;
simţeam o dorinţă nestăpânit

de a-mi relua, în ţara mea şi în mijlocul celor deopotrivă cu mine, locul ce mi se cuvenea; printr-o purtare austeră şi ireproşabilă, mă vedeam înfruntând deopotrivă osânda pe care răutatea rece şi uşuratică o rostise împotriva mea, ca şi imputările cu care m-ar fi copleşit Ellenore.

„Ea mă învinuieşte fără încetare, îmi spuneam, că sunt aspru, nerecunoscător şi neîndurat. A! dacă cerul mi-ar fi dăruit o femeie pe care orânduirea socială să-mi îngăduie a o recunoaşte în faţa lumii şi pe care tatăl meu s-o poată primi ca pe fiica lui, fără să se simtă ruşinat, aş fi fost nespus de fericit s- o fac fericită. Sensibilitatea, pe care oamenii nu mi-o recunosc pentru că e îndurerată şi jignită, această sensibilitate căreia i se cer într-un chip poruncitor dovezi pe care sufletul meu nu le poate da faţă de atâta furie şi de atâtea ameninţări, ce bucuros aş fi fost să i-o mărturisesc unei fiinţe iubite, tovarăşa unei vieţi tihnite şi respectate! Ce n-am făcut pentru Ellenore? Pentru ea mi-am părăsit ţara şi familia; pentru ea am mâhnit sufletul bătrânului meu tată, care suferă şi azi departe de mine; pentru ea trăiesc în aceste locuri, unde tinereţea mi se iroseşte singuratică, fără slavă, fără onoruri şi fără nicio bucurie; toate sacrificiile acestea, făcute fără să fiu obligat şi fără s-o iubesc, nu dovedesc oare ce-aş fi fost în stare să fac din datorie şi din iubire? Dacă mă tem atât de mult de durerea unei femei, care mă stăpâneşte numai prin suferinţa ei, cu câtă grijă aş îndepărta orice mâhnire, orice suferinţă de fiinţa căreia aş putea să mă jertfesc cu fruntea sus, fără remuşcări şi fără şovăiri! Atunci aş fi într-adevăr un alt om! Această amărăciune, care mi se reproşează ca o crimă, pentru că nimeni nu-i cunoaşte cauza, cât de repede s-ar împrăştia! Cât de recunoscător aş fi cerului şi cât de binevoitor cu oamenii!"

Spunându-mi toate acestea, ochii mei se umpleau de lacrimi; nenumărate amintiri îmi copleşeau năvalnic sufletul, dar din cauza legăturii mele cu Ellenore toate

îmi deveniseră groaznice. Tot ce-mi reamintea copilăria, locurile unde îmi-56- petrecusem primii ani ai vieţii, tovarăşii celor dintâi jocuri, bătrânii care mă copleşiseră cu cele dintâi dovezi de dragoste, totul mă rănea, totul mă îndurera; eram silit să alung, ca pe nişte gânduri vinovate, imaginile cele mai atrăgătoare, dorinţele cele mai firești. Tovarăşa, pe care închipuirea mea o făurise deodată, se unea - dimpotrivă - cu toate aceste imagini şi-mi întărea toate aceste dorinţe; se întovărăşea, cu mine la toate îndatoririle, la toate plăcerile, la toate înclinările mele; ea lega viaţa de azi cu acel timp al tinereţii mele, când speranţa îmi desfăşura în faţă un viitor atât de vast, timp de care Ellenore mă despărţise printr-o prăpastie. Cele mai mici amănunte, cele mai mici lucruri mi se înfăţişau în minte; revedeam vechiul castel în care locuisem cu tatăl meu, copacii care îl înconjurau, râul care scălda temelia zidurilor, munţii care mărgineau orizontul; toate aceste lucruri îmi păreau atât de apropiate, atât de pline de viaţă, încât îmi pricinuiau o înfiorare pe care abia o suportam, iar închipuirea mea aşeza alături de ele o făptură tânără şi nevinovată, care le înfrumuseţa şi le însufleţea prin speranţa ce-mi dădea. Rătăceam cufundat în visurile acestea, fără nicio ţintă, fără să- mi spun că trebuie să mă despart de Ellenore, având despre realitate numai o idee slabă şi nelămurită, ca un om copleşit de suferinţe, căruia somnul i-a adus mângâierea unui vis şi care presimte că visul se va sfârşi. Deodată, zării castelul Ellenorei, de care mă apropiasem fără să-mi dau seama; mă oprii şi apucai pe-un alt drum; eram fericit că pot amâna clipa când îi voi auzi din nou glasul.

Lumina scădea; cerul era senin; câmpul era pustiu; munca încetase; oamenii lăsau natura în pacea ei deplină. Gândurile mele luară, încetul cu încetul, un colorit mai grav, mai aspru. Umbrele nopţii care se împânzeau clipă cu clipă, tăcerea nemărginită care mă înconjura, întreruptă numai de zgomote rare şi îndepărtate, îmi aduseră în suflet un sentiment mai liniştit, mai solemn. Privirile îmi rătăceau spre zarea cenuşie, ale cărei margini nu le mai puteam zări şi care îmi dădea astfel senzaţia imensităţii. De multe ori nu mai simţisem ceva asemănător: veşnic cufundat în gândurile mele, cu ochii aţintiţi numai asupra situaţiei în

care mă aflam, ajunsesem cu totul străin oricărei idei generale; nu mă gândeam decât la Ellenore şi la mine; la Ellenore, care nu-mi stârnea decât un sentiment de milă şi de oboseală, şi la mine, pentru care nu mai aveam nicio urmă de respect. Mă ghemuisem, ca să zic aşa, într-un nou fel de egoism, un egoism lipsit de curaj, nemulţumit şi umilit; acum eram bucuros că mă trezeam la altfel de gânduri şi că îmi regăseam puterea de a uita de mine, ca să mă pot lăsa în voia reflecţiilor desprinse de realitate; sufletul meu se ridica parcă dintr-o lungă şi ruşinoasă decădere.

Astfel trecu aproape toată noaptea. Umblam la întâmplare; am străbătut câmpii, păduri, cătune, unde totul sta în neclintire. Din când în când zăream, în câte o căsuţă îndepărtată, o lumină slabă care străpungea întunericul. „Acolo, îmi spuneam, acolo poate vreun nefericit se frământă de durere, sau luptă cu moartea, taină de nelămurit de care oamenii, cu toată experienţa lor de fiecare zi, nu s-au pătruns încă; sfârşit sigur, care nici nu ne mângâie, nici nu ne linişteşte, gând care ne tulbură necontenit şi ne înspăimântă o singură dată! Şi eu de asemeni, îmi ziceam mai departe, mă las pradă acestei contradicţii. Fără sens! Mă răzvrătesc împotriva vieţii, ca şi cum viaţa n~ar avea sfârşit! Stârnesc dureri în jurul meu, ca să recuceresc câţiva bieţi ani, pe care timpul în curând mi-i va smulge! A! să renunţăm la aceste strădanii zadarnice; să ne bucurăm văzând cum trece timpul, cum aleargă zilele în goană, unele după altele; să stăm neclintiţi, spectatori indiferenţi ai unei vieţi din care jumătate s-a dus; chiar dacă ai stăpâni-o, chiar dacă ai sfâşia-o, nu vei putea s-o prelungeşti nici cu o clipă; chiar atunci merită oare truda de-a te lupta pentru ea?"

Gândul morţii m-a stăpânit totdeauna. în cele mai puternice suferinţe, gândul acesta a fost de ajuns ca să mă liniştească pe dată; acum el avu asupra sufletului meu aceeaşi putere; simţămintele mele faţă de Ellenore

nu mai erau atât de amare. Mânia se risipi; nu-mi rămăsese din această noapte de nebunie decât un simţământ blând, aproape liniştit; poate că oboseala trupului, care mă cuprinsese, contribuia şi ea la această liniştire.

Se lumina de ziuă; începusem să deosebesc lucrurile din jur. îmi dădui seama că mă depărtasem mult de casa Ellenorei. Mă gândeam ce îngrijată trebuie să fie şi, atât cât îmi îngădui oboseala, grăbi pasul, când întâlnii un om călare trimis în căutarea mea. Acesta îmi spuse că de douăsprezece ceasuri Ellenore era chinuită de temerile cele mai rele; că, după ce fusese să mă caute la Varşovia şi după ce străbătuse toate împrejurimile, se întorsese acasă într-o stare de nespusă spaimă şi că a trimis peste tot locul oameni din sat ca sa-mi dea de urmă. Toate acestea îmi pricinuiră la început o enervare penibilă. Supravegherea fără noimă la care mă supunea Ellenore mă irita. în zadar îmi spuneam că totul pornea numai din iubirea ce-mi purta; această iubire nu era oare cauza întregii mele nenorociri? Totuşi, izbutii să-mi înăbuş aceste simţăminte de care eu însumi mă învinuiam. 0 ştiam îngrijorată şi bolnavă, încălecai pe cal. Străbătui în goană depărtarea care ne despărţea. Ea mă primi cu o bucurie înflăcărată. Duioşia ei mă înduioşă şi pe mine. Am schimbat numai câteva cuvinte, pentru că ea s-a gândit îndată că am nevoie de odihnă; şi cel puţin de data astă m-am despărţit de ea fără să-i fi spus nimic care s-o întristeze.

CAPITOLUL VIII

A doua zi m-am trezit urmărit de aceleaşi gânduri care mă frământaseră în ajun. Această frământare spori în zilele următoare: Ellenore încercă zadarnic să afle cauza stării mele:la întrebările ei năvalnice, răspundeam în monosilabe, silnic; mă înverşunam împotriva stăruinţelor ei, dându-mi prea bine seama că

sinceritatea mea ar fi îndurerat-o şi că durerea ei m-ar fi silit la un nou act de prefăcătorie.

îngrijorată şi surprinsă, ea recurse la una din prietenele ei, ca să descopere taina, pe care mă învinuia că i-o ascund; în marea ei dorinţă de a se amăgi singură, căuta un fapt precis, acolo unde nu era decât un simţământ. Această prietenă îmi vorbi de firea mea ciudată, de grija cu care îndepărtam totdeauna ideea unei legături trainice de neînţeleasa mea sete de a mă despărţi şi de a rămâne singur. Am ascultat-o mult timp, în tăcere; până în clipa aceea nu spusesem nimănui că n-o mai iubeam pe Ellenore; mă dezgusta această mărturisire, care mi se părea o mârşăvie. Voiam totuşi să mă dezvinovăţesc; povestii toată întâmplarea, pe ocolite, aducând laude Ellenorei, recunoscând inconsecvenţele purtării mele, punându-le pe seama situaţiei noastre dificile, fără să-mi îngădui un singur cuvânt care să arate lămurit că adevărata dificultate, întrucât mă privea, era că n-o mai iubeam. Femeia care mă asculta fu înduioşată de spusele mele; ea văzu mărinimie în aceea ce eu numeam slăbiciune, nenorocire în ceea ce eu socoteam neîndurare. Aceleaşi explicaţii care o înfuriau pe Ellenore, atât de pasionată, aveau darul s-o convingă pe nepărtinitoarea ei prietenă. Ce drept judecăm când suntem în afara faptelor supuse judecăţii noastre! Oricine ai fi, nu încredinţa niciodată altuia păsurile sufletului tău; singur sufletul îşi poate pleda propria lui cauză; numai el ştie să-şi măsoare adâncimea rănilor; orice mijlocitor devine judecător; el analizează, face concesii, înţelege până şi nepăsarea, o admite ca posibilă, recunoaşte că e inevitabilă, prin aceasta chiar o scuză, şi astfel nepăsarea se vede, spre marea ei surprindere, îndreptăţită faţă de ea însăşi! Imputările Ellenorei mă încredinţaseră că sunt vinovat; de la femeia care credeam că o apără aflai că sunt doar un nenorocit. Din vorbă în vorbă, ajunsei să-i mărturisesc pe de-a-ntregul simţămintele: recunoscui că

aveam pentru Ellenore devotament, simpatie, milă: adăugai însă că iubirea nu mai avea nicio legătură cu îndatoririle pe care mi le impuneam. Acest adevăr, închis până atunci în sufletul meu şi dezvăluit numai arareori Ellenorei, în vârtejul certurilor şi al mâniei, mi se păru mai întemeiat şi mai puternic, numai prin faptul că-l mai cunoştea încă cineva. E un mare pas, un pas asupra căruia nu mai poţi reveni, când dezvălui deodată faţă de un al treilea cutele ascunse ale unei legături intime: lumina care pătrunde în acest sanctuar conturează şi desăvârşeşte stricăciunile pe care noaptea le învăluie în umbrele ei: tot astfel, trupurile, închise în morminte, îşi păstrează adesea întâia lor formă, până când suflarea aerului de afară le loveşte şi le preface în pulbere.

Prietena Ellenorei plecă; nu ştiu în ce fel i-a redat discuţia noastră, dar, apropiindu-mă de salon, o auzii pe Ellenore vorbind cu multă aprindere; zărindu-mă, tăcu. îndată după aceea începu să enunţe, sub diferite forme, idei de ordin general, dar care nu erau decât învinuiri directe. „Nimic nu e mai ciudat, zicea ea, decât zelul unor anumiţi prieteni; sunt oameni care se grăbesc să-şi asume interesele tale, pentru ca apoi să-ţi abandoneze cu totul cauza; ei numesc aceasta prietenie: întrucât mă priveşte, prefer ura." Am înţeles cu uşurinţă că prietena Ellenorei trecuse de partea mea, contra ei, şi o îndârjise, fiindcă nu mă găsea atât de vinovat. Mă simţeam mai puternic unit cu altcineva, împotriva Ellenorei; era o barieră mai mult între sufletele noastre.

După câteva zile, Ellenore merse şi mai departe; îi era cu neputinţă să se stăpânească; îndată ce credea că are un motiv să se plângă, căuta o explicaţie făţişă, fără cruţare şi fără măsură, şi alegea mai degrabă primejdia unei rupturi decât constrângerea unei disimulări. Cele două prietene se despărţiră certate pentru totdeauna.

— De ce să amestecăm străini în discuţiile noastre intime? spusei Ellenorei. Avem oare nevoie de-un al

treilea ca să ne înţelegem şi, dacă nu ne mai putem înţelege, cine altul crezi că ar putea tămădui răul acesta?

— Ai dreptate, îmi răspunse ea, dar tu eşti de vină, altădată nu trebuia să recurg la nimeni, ca să ajung la inima ta.

în mod cu totul neaşteptat, Ellenore mă anunţă că plănuieşte să-şi schimbe felul de viaţă: am înţeles din spusele ei că punea pe socoteala singurătăţii în care trăiam nemulţumirea care mă rodea: ea căuta rând pe rând toate explicaţiile false, înainte de a se resemna în faţa celei adevărate. Petreceam împreună seri monotone, între tăceri şi certuri; izvorul lungilor discuţii secătuise.

Ellenore hotărî să atragă în jurul ei familiile nobile, care locuiau în vecinătate sau la Varşovia. Am întrevăzut cu uşurinţă greutăţile şi primejdiile acestei încercări. Rudele, cu care se judeca pentru moştenire, dezvăluiseră greşelile Ellenorei din trecut şi răspândiseră împotriva ei nenumărate zvonuri defăimătoare. Tremuram gândindu-mă la umilinţele pe care va trebui să le înfrunte şi încercai s-o conving să renunţe la acest proiect. Argumentele mele se dovediră zadarnice; temerile mele, deşi exprimate cu toată cruţarea cuvenită, o răniră în mândria ei. Bănuia că ceea ce mă stingherea în legătura noastră era situaţia ei neclară; de aceea era cu atât mai grăbită să-şi câştige un loc de cinste în societate; străduinţele ei în acest sens avură oarecare succes. Averea de care se bucura, frumuseţea, pe care timpul n-o veştejise decât foarte puţin, chiar ecoul aventurilor ei, toate stârneau curiozitatea celor din jur. Se văzu în scurtă vreme înconjurată de cunoştinţe numeroase, dar era urmărită de-un tainic sentiment de stingherire şi nelinişte. Eu eram nemulţumit de situaţia mea, iar ea îşi închipuia că pricina nemulţumirii mele era situaţia ei şi se zbuciuma ca să şi-o schimbe; această dorinţă aprigă o făcea să

depăşească măsura; poziţia ei falsă în lume o făcea să fie inegală în atitudini şi pripită în fapte. Avea o judecată dreaptă, dar limitată: firea înflăcărată îi falsifica însă judecata dreaptă, iar îngustimea nu-i îngăduia să vadă linia cea mai potrivită şi să sesizeze nuanţele delicate. Pentru prima dată avea o ţintă în viaţă şi, fiindcă se aruncă năvalnic asupra ei, nu izbuti s-o ajungă. Câte amărăciuni a înghiţit, fără să mi le împărtăşească! De câte ori n-am roşit pentru ea, fără să am puterea să i-o spun! Atât de mare e forţa pe care o exercită asupra oamenilor o atitudine cumpănită şi măsurată, încât am văzut-o mai respectată de prietenii contelui de P. ca amantă a acestuia decât de aceşti vecini ai ei, ca moştenitoare a unei averi mari în mijlocul supuşilor săi. Rând pe rând trufaşă şi rugătoare, uneori îndatoritoare, alteori gata să se supere din nimic, avea în cuvintele ei ceva nestăpânit, care o lipsea de acea stimă ce se acordă numai temperamentelor calme.

învederând astfel scăderile Ellenorei, mă acuz şi mă condamn pe mine însumi. Un singur cuvânt al meu i-ar fi adus liniştea în suflet: cuvântul acesta, pentru ce nu l-am putut rosti?

Totuşi, trăiam mai liniştiţi acum; petrecerile ne uşurau gândurile de fiecare zi. Rămânem singuri numai când şi când; şi fiindcă aveam o nemărginită încredere unul în celălalt, cu excepţia simţămintelor noastre intime, înlocuiserăm aceste simţăminte prin observaţii şi fapte, iar discuţiile noastre căpătaseră astfel oarecare farmec.

Curând, însă, acest nou fel de viaţă deveni pentru mine izvorul unor noi nedumeriri. Pierdut în mulţimea celor care o înconjurau pe Ellenore, băgai de seamă că stârnesc uimirea şi dezaprobarea lor. Ziua în care trebuia să se judece procesul ei se apropia; adversarii pretindeau că ea îşi înstrăinase dragostea părintească prin nenumărate rătăciri; prezenţa mea venea în sprijinul spuselor lor. Prietenii ei îmi imputau că-i

îngreuiez situaţia. îi iertau pasiunea pe care o avea faţă de mine, dar mă învinuiau de lipsă de tact; abuzam, spuneau ei, de un sentiment pe care ar fi trebuit să-l temperez. Numai eu ştiam că, părăsind-o, aş târî-o după mine şi că ea ar nesocoti, ca să mă urmeze, toată grija averii ei şi toate chibzuinţele prudenţei. Taina aceasta nu puteam s-o împărtăşesc nimănui; de aceea, în casa Ellenorei, eram privit ca un străin care pune în primejdie succesul demersurilor ce aveau să-i hotărască soarta; şi, printr-o ciudată răsturnare a adevărului, în timp ce eu eram victima voinţei sale neînduplecate, ea era cea pe care o plângeau ca stă sub înrâurirea mea.

0 nouă împrejurare îngreuie şi mai mult această situaţie dureroasă.

în purtarea şi în felul de-a fi al Ellenorei se produse deodată o schimbare ciudată: până acum părea că nu e preocupată decât de mine; deodată o văzui primind şi căutând omagiile celor care o înconjurau. Femeia aceasta atât de reţinută, de rece, de temătoare, îşi schimbase parcă într-o singură clipă firea. Ea încuraja acum sentimentele şi chiar speranţele atâtor tineri, dintre care unii erau cuceriţi de frumuseţea ei, iar alţii, cu toate greşelile din trecut, cu toţii năzuind temeinic să se căsătorească cu ea; Ellenore purta lungi discuţii între patru ochi; întrebuinţa faţă de ei acele cuvinte în doi peri, dar ispititoare, care te resping cu blândeţe, numai ca să te reţină, fiindcă arată mai degrabă o nehotărâre decât indiferenţă, mai mult o amânare decât un refuz. Am aflat târziu, de la ea, şi faptele mi-au dovedit-o, că se purta astfel dintr-un calcul greşit şi penibil. Credea că va reînvia iubirea mea, aţâţându-mi gelozia; dar asta însemna să scormonească cenuşa, pe care nimic nu mai putea s-o aprindă din nou. Poate că se îmbina încă, în această chibzuinţă, fără să-şi dea seama, şi ceva din vanitatea ei de femeie! Era jignită de atitudinea mea distantă şi voia să se încredinţeze că avea încă destule însuşiri ca să poată fi iubită. Poate că, în sfârşit, în

singurătatea în care îi părăsisem sufletul, găsea un fel de mângâiere ascultând cum i se spun neîncetat cuvinte de dragoste, pe care eu de multă vreme nu le mai rosteam!

Oricum, câtva timp, m-am înşelat în privinţa adevăratelor motive ale atitudinii ei. întrevedeam zările viitoarei mele libertăţi şi mă bucuram. Tremurând la gândul că aş putea să curm printr-un gest nesocotit această mare criză, de care atârna eliberarea mea, eram mai blând, păream mai mulţumit. Ellenore socoti blândeţea mea drept tandreţe, speranţa că o voi vedea, în sfârşit, fericită fără mine - drept dorinţa de a o face fericită. Era încântată de stratagema ei. Câteodată, totuşi, era înspăimântată văzându-mă prea liniştit; mă învinuia că nu caut să împiedic legăturile ei care, în aparenţă, mă puneau în primejdia de a o pierde. Respingeam aceste învinuiri prim glume, dar nu izbuteam totdeauna s-o liniştesc; adevărata ei fire ieşea la iveală prin disimularea pe care şi-o impusese. Certurile reîncepură pe un alt teren, dar tot atât de furtunoase. Ellenore mă făcea răspunzător de propriile ei greşeli; îmi dădea să înţeleg că un singur cuvânt din parte-mi ar face-o să se întoarcă iarăşi, cu totul, la mine; apoi, jignită de tăcerea mea, se azvârlea din nou, cu un fel de furie, în vârtejul cochetăriei.

Ajungând aici, îmi dau seama că voi fi învinuit de slăbiciune. Voiam să fiu liber şi aş fi putut să fiu, având de partea mea pe toţi cei ce cunoşteau situaţia noastră; eram poate chiar dator s- o fac; purtarea Ellenorei mă îndreptăţea şi aproape că mă forţa la aceasta. Dar nu ştiam oare prea bine că această purtare a ei era opera mea? Nu ştiam că Ellenore, în adâncul sufletului ei, nu încetase să mă iubească? Puteam s-o pedepsesc pentru o nechibzuinţă pe care eu o sileam s-o făptuiască şi, cu o rece ipocrizie, să caut, în această nechibzuinţă, un pretext ca s-o părăsesc fără milă?

Desigur, nu vreau să mă dezvinovăţesc; mă osândesc mai aspru decât ar face-o poate un altul în locul meu, dar cel puţin pot să fac aici solemna mărturisire că niciodată n-am săvârşit ceva din vreo tainică chibzuinţă şi că totdeauna am fost condus de simţăminte sincere şi fireşti. Cum a fost cu putinţă, totuşi, s

pricinuiesc cu aceste simţăminte, atât de îndelungată vreme, nenorocirea mea şi pe-a altora?

în timpul acesta, lumea mă privea cu mirare. Şederea mea la Ellenore nu se putea explica decât prin nemărginita dragoste pe care i-o purtam, dar nepăsarea mea faţă de legăturile pe care ea părea totdeauna gata să le urzească dezminţea această dragoste. îngăduinţa mea de neînţeles fu pusă pe seama principiilor mele uşuratice, a unei nepăsări faţă de rânduielile moralei, ceea ce dovedea - după cum se spunea - că sunt un om profund egoist, pe care lumea îl corupsese. Aceste ipoteze, cu atât mai potrivite ca să impresioneze oamenii cu cât erau mai pe măsura sufletelor celor ce le formulau, au fost acceptate şi repetate. Ecoul lor mi-a ajuns, în sfârşit, la ureche; această descoperire neaşteptată mă indignă; drept răsplată pentru lungile mele servicii, eram bârfit, defăimat; îmi uitasem, pentru o femeie, toate interesele, renunţasem la toate plăcerile vieţii, şi acum, tot eu eram cel osândit.

Am avut o explicaţie aprinsă cu Ellenore: un singur cuvânt alungă acea liotă de adoratori, pe care ea îi chemase numai ca să-mi stârnească teama că aş putea s-o pierd. îşi mărgini prieteniile la câteva femei şi la un mic număr de bătrâni. Totul luă în jurul nostru aparenţa unei vieţi bine rânduite, dar tocmai din cauza asta sufeream şi mai mult; Ellenore îşi închipuia că a dobândit noi drepturi asupra mea; eu mă simţeam încătuşat cu alte lanţuri.

N-aş putea să zugrăvesc toate amărăciunile şi toate izbucnirile de mânie pe care le-a pricinuit această nouă complicare a raporturilor dintre noi. Viaţa noastră a fost o neîntreruptă vijelie; intimitatea îşi pierdu tot farmecul, şi iubirea toată dulceaţa; de aici încolo, n-am mai simţit între noi nici măcar acele reveniri trecătoare, care lecuiesc parcă, pentru câteva clipe, răni de nevindecat. Adevărul ieşea la lumină în toate împrejurările, iar eu

mă slujeam, ca să fiu înţeles, de cuvintele cele mai aspre şi cele mai neîndurate. Nu mă opream

decât când o vedeam pe Ellenore plângând; dar chiar lacrimile ei erau doar o lavă arzătoare, care, căzând picătură cu picătură pe inima mea, mă făceau să urlu, dar nu mă puteau face să revin asupra celor ce spusesem mai înainte. Şi nu o dată mi-a fost dat s-o văd ridicându-se palidă şi cu o înfăţişare profetică:

— Adolphe, striga ea, nu-ţi dai seama de răul pe care-l faci; îl vei afla într-o zi, îl vei afla de la mine, atunci când mă vei azvârli în mormânt.

Nenorocitul de mine! Când îmi vorbea astfel, pentru ce nu m- am aruncat eu însumi în groapă, înaintea ei!

CAPITOLUL IX

După ultima vizită, nu mă mai dusesem pe la baronul de T. într-o dimineaţă primii de la el biletul următor:

„Sfaturile pe care ţi le-am dat nu meritau, din partea dumitale o atât de îndelungată absenţă. Oricare ar fi hotărârea pe care ai lua-o, în ceea ce te priveşte, dumneata rămâi totuşi fiul celui mai scump prieten al meu, iar eu mă voi bucura totdeauna de societatea dumitale şi m-aş bucura şi mai mult încă, dacă te-aş putea introduce într-un cerc din care, îndrăznesc să-ţi făgăduiesc, îţi va plăcea să faci parte. îngăduie-mi să adaug că, cu cât felul dumitale de viaţă, pe care nu vreau să-l dezaprob, e mai ciudat, cu atât mai mult trebuie să te gândeşti a risipi opiniile, desigur neîntemeiate, arătându-te în lume."

Eram recunoscător bunăvoinţei pe care mi-o mărturisea acest om în vârstă. Mă dusei la el; nici nu-mi pomeni de Ellenore. Baronul mă opri la masă; în ziua aceea nu mai erau decât câţiva invitaţi destul de spirituali şi destul de amabili. La început mă simţeam stânjenit, dar am făcut un efort; m-am

înviorat, am început să vorbesc; am căutat, cât am putut, să-mi învederez inteligenţa şi cunoştinţele. Mi-am dat seama că izbutisem să-i cuceresc. Regăseam în acest succes o satisfacţie de amor propriu, de care nu mă mai bucurasem de multă vreme; această mulţumire făcu ca societatea baronului de T. să- mi fie şi mai plăcută.

Mă dusei de mai multe ori la el. El mă însărcină cu câteva lucruri în legătură cu misiunea lui, pe care credea că mi le poate încredinţa fără niciun neajuns. Ellenore fu surprinsă la început de această bruscă şi totală schimbare a vieţii mele; dar îi vorbii de prietenia baronului faţă de tatăl meu şi de plăcerea pe care o simţeam dându-i tatii mângâierea că, lipsind de acasă, muncesc totuşi cu folos. Sărmana Ellenore - scriu în clipa aceasta cu un simţământ de remuşcare - era cu atât mai bucuroasă cu cât eu eram mai liniştit şi se resemnă, fără să se plângă prea mult, să petreacă ades aproape toată ziua fără mine. Baronul, la rândul său, după ce se statornici oarecare încredere între noi, îmi vorbi din nou de Ellenore. Eram hotărât, ca totdeauna, să spun numai vorbe bune despre ea, dar, fără să-mi dau seama, am luat un ton mai uşuratic şi mai degajat; uneori, prin maxime de ordin general, îi dădeam să înţeleagă că recunosc necesitatea de a mă despărţi de ea; alte dăţi, glumele îmi veneau în ajutor; vorbeam, râzând, despre femei şi despre greutatea de a scăpa de ele. Acest fel de a vorbi înveselea pe-un bătrân ministru, cu un suflet obosit, care abia îşi mai amintea că în tinereţe fusese şi el frământat de legăturile de dragoste.

Astfel, prin simplul fapt că aveam un simţământ ascuns, înşelam mai mult sau mai puţin pe toată lumea; o înşelam pe Ellenore, fiindcă ştiam că baronul vrea să mă depărteze de ea şi totuşi îi ascundeam aceasta; îl înşelam pe domnul de T., fiindcă îi dădeam speranţa că sunt gata să rup legăturile cu Ellenore. Această duplicitate era foarte departe de adevărata mea fire; dar omul decade sufleteşte de îndată ce poartă în sine un singur gând pe care e silit să-l ascundă necontenit.

Până atunci nu cunoscusem în casa baronului de T. decât pe prietenii săi intimi. într-o zi, îmi propuse să rămân la o mare sărbătoare, pe care o da cu prilejul aniversării suveranului său.

— Vei întâlni, îmi zise el, cele mai frumoase femei din Polonia; n-o vei vedea, e drept, pe cea pe care o iubeşti, îmi pare foarte rău; dar sunt femei, pe care nu le poţi vedea decât acasă la ele.

Fraza această mă îndureră; tăcui, dar mă învinuiam singur că nu iau apărarea Ellenorei, care m-ar fi apărat cu înverşunare, dacă cineva m-ar fi criticat în prezenţa ei.

Erau foarte mulţi invitaţi; toţi mă priveau cu atenţie, în jurul meu auzeam rostindu-se în şoaptă numele tatălui meu, numele Ellenorei şi acela al contelui de P. Când mă apropiam, tăceau; după ce mă depărtam, continuau. Nu încăpea îndoială că povesteau întâmplarea mea şi fiecare, desigur, o povestea în felul său; mă aflam într-o situaţie insuportabilă; o sudoare rece îmi acoperi fruntea. Rând pe rând, roşeam şi păleam.

Baronul îşi dădu seama că mă simţeam stânjenit. Veni lângă mine, îmi arătă tot mai multă atenţie şi amabilitate, folosi toate prilejurile ca să-mi aducă laude şi, sub înrâurirea dovezilor lui de stimă, toţi ceilalţi se văzură obligaţi să-mi acorde aceeaşi cinste.

După plecarea, invitaţilor, domnul de T. îmi spuse:

— Aş vrea să-ţi vorbesc încă o dată, cu inima deschisă.. Pentru ce vrei să rămâi în situaţia asta, care îţi pricinuieşte atâtea suferinţe? Cui îi faci bine prin aceasta? Crezi că nu ştiu toţi ce se petrece între dumneata şi Ellenore? Toată lumea a aflat de neînţelegerile şi de nemulţumirile amândurora. Suferi din cauza slăbiciunii dumitale şi suferi tot atât de mult din cauza firii dumitale dure; şi, culmea inconsecvenţei, nici măcar

nu izbuteşti s-o faci fericită pe femeia aceasta, care te face atât de nefericit.

Mă stăpânea încă durerea pe care o încercasem. Baronul îmi arătă mai multe scrisori ale tatălui meu. Din ele se vedea că era mult mai mâhnit decât îmi închipuiam. Eram zguduit. Gândul că prelungeam frământările Ellenorei mă făcea să fiu şi mai nehotărât. în sfârşit, ca şi cum toate s-ar fi adunat împotriva ei, în timp ce eu stam la îndoială, ea singură, prin violenţa ei, mă făcu să mă decid. Lipsisem de acasă toată ziua; baronul mă oprise la el după recepţie; era noaptea târziu. Mi se aduse o scrisoare a Ellenorei, de faţă fiind şi baronul de T. Văzui în ochii lui un fel de milă pentru starea mea de supunere faţă de Ellenore. Scrisoarea ei era plină de amărăciune. Ce înseamnă asta? îmi spusei. Nu pot să am nici o singură zi de libertate? Nu, nu pot să respir un ceas în linişte! Mă urmăreşte pretutindeni ca pe un sclav, care trebuie să fie readus la picioarele ei! Şi cum eram cu atât mai furios, cu cât mă simţeam mai slab, am strigat:

— Da, făgăduiesc că mă voi despărţi de Ellenore; voi avea, curajul să i-o spun chiar eu; puteţi să-l înştiinţaţi chiar azi pe tatăl meu!

Cu aceste cuvinte, mă depărtai de baron. Eram zdrobit de cuvintele pe care le rostisem şi nu-mi mai venea să cred în făgăduiala pe care o făcusem.

Ellenore mă aştepta nerăbdătoare. Printr-o întâmplare ciudată, în timpul lipsei mele, i se vorbise pentru prima oare de străduinţele depuse de baronul T. ca să mă despartă de ea. I se comunicase tot ce spusesem, glumele pe care le făcusem. Deşteptându-i-se bănuielile, se gândise la mai multe împrejurări, care păreau a i le adeveri întru totul. Prietenia mea neaşteptată cu un om la care mai înainte nu mă duceam niciodată, strânsele legături dintre el şi tatăl meu, i se părură dovezile cele mai puternice. Neliniştea ei crescuse atât de mult în aceste câteva ore, încât o găsii pe deplin încredinţată de ceea ce ea numea perfidia mea.

Mă întorsesem la ea, hotărât să-i spun tot. Sub învinuirile ei - cine ar putea să creadă? - n-am făcut altceva decât să tăgăduiesc totul. în ziua aceea am negat, da, am negat ceea ce eram hotărât să-i mărturisesc a doua zi.

Era târziu, o părăsii; mă grăbii să mă culc, ca să sfârşesc această zi atât de lungă; şi când fusei încredinţat că într-adevăr s-a sfârşit, mă simţii o clipă uşurat de o povară uriaşă.

A doua zi, mă sculai abia pe la amiază, ca şi când, întârziind întâlnirea noastră, aş fi întârziat clipa fatală.

în timpul nopţi, Ellenore se liniştise şi prin propriile ei reflecţii şi prin ceea ce-i spusesem în ajun. îmi vorbi de treburile ei cu o încredere care arăta îndeajuns că socotea vieţile noastre unite pentru totdeauna. Unde să găsesc cuvintele care trebuiau s-o alunge în singurătate?

Timpul trecea cu o repeziciune înspăimântătoare. Necesitatea unei explicaţii între noi se accentua minut cu minut. Din cele trei zile pe care le hotărâsem, a doua era pe sfârşite; domnul de T. mă aştepta cel mai târziu în cea de-a treia zi. Scrisoarea către tatăl meu fusese expediată şi eram pe punctul de a-mi călca promisiunea,

fără să fi făcut cea mai mică încercare s-o îndeplinesc. Ieşeam din casă, mă întorceam, luam mâna Ellenorei, începeam o frază pe care o curmam numaidecât; priveam soarele, care se înclina spre asfinţit. Noaptea veni şi eu amânai din nou împlinirea făgăduielii date. îmi mai rămânea o zi: mi-ar fi fost de ajuns o singură oră.

Ziua aceea trecu, ca şi cea din ajun. Scrisei domnului de T., cerându-i încă timp; şi, cum obişnuiesc oamenii slabi, îngrămădii în scrisoarea mea o mie de argumente, ca să-mi justific întârzierea, ca să demonstrez că prin aceasta nu mi-am schimbat cu nimic hotărârea pe care o luasem şi că, chiar din clipa aceea, putea socoti legăturile mele cu Ellenore rupte pentru totdeauna

.CAPITOLUL X

Zilele următoare s-au scurs mai liniştite. Gândul că trebuia să trec la fapte îl alungasem undeva departe, încât nu mă mai urmărea ca o stafie; credeam că am destul timp ca s-o pregătesc pe Ellenore. Voiam să-i arăt mai multă blândeţe, mai multă duioşie, ca să rămână cel puţin cu amintirea unei prietenii. Tulburarea mea era cu totul alta decât cea pe care o cunoscusem până atunci. Implorasem cerul să ridice deodată între mine şi Ellenore o stavilă, peste care să nu pot trece. Stavila aceasta se ivise. Mă uitam la Ellenore ca la o fiinţă pe care trebuia s-o pierd. Cerinţele ei, care mi se păruseră de atâtea ori insuportabile, acum nu mă mai înspăimântau; mă simţeam eliberat de ele. Mă simţeam mai liber supunându-mă şi nu mai încercam acea lăuntrică revoltă, care odinioară mă îndemna neîncetat să sfâşii totul. Nu mai eram grăbit; dimpotrivă, simţeam o dorinţă tainică să amân clipa fatală.

Ellenore îşi dădu seama de această nouă stare sufletească a mea, mai afectuoasă, mai sensibilă; nici ea nu mai era atât de aspră. Căutam prilejuri de vorbă, pe care altădată le evitam; îmi plăceau cuvintele ei de dragoste, odinioară nepotrivite, acum nepreţuite, ca şi cum de fiecare dată ar fi putut să fie cele din urmă.

într-o seară, ne despărţisem după o discuţie mai plăcută ca de obicei. Taina pe care o închideam în suflet mă întrista; dar tristeţea mea nu avea nimic violent. Data nesigură a despărţirii voite mă ajuta să pot înlătura acest gând. Noaptea auzii în castel un zgomot neobişnuit. Zgomotul acesta încetă numai decât şi nu-i dădui nicio importanţă. Cu toate acestea, dimineaţa mi-l reamintii şi, voind să-i aflu cauza, îmi îndreptai paşii spre camera Ellenorei. Care nu-mi fu însă mirarea când mi se spuse că, de douăsprezece ore, avea o febră puternică şi că un medic chemat de servitori declarase că viaţa îi e în

primejdie, dar ea poruncise să nu fiu înştiinţat şi să nu mi se îngăduie să intru în odaia ei.

Am vrut să insist. Medicul ieşi, ca să-mi explice că nu trebuie să-i pricinuiesc nicio emoţie. Cât despre hotărârea Ellenorei de a nu mă primi, a cărei cauză n-o cunoşteam, el nu vedea în aceasta decât dorinţa ei de a nu mă alarma. Cu inima strânsă de durere, căutai să aflu de la servitori ce a putut s-o aducă deodată într-o stare atât de gravă. în ajun, după ce ne despărţisem, primise din Varşovia o scrisoare adusă de un om, care venise călare. După ce a deschis-o şi a citit-o, şi-a pierdut cunoştinţa; venindu-şi în fire, se trântise pe pat, fără să scoată niciun cuvânt. Una din femeile de serviciu, îngrijorată de starea de agitaţie în care o vedea, rămăsese în camera Ellenorei fără ştiinţa ei; către miezul nopţii, femeia aceasta, văzând-o cuprinsă de-un tremur care zguduia patul, voise să mă cheme; Ellenore se împotrivise cu o spaimă atât de puternică, încât nimeni n-a cutezat să treacă peste porunca ei. A trimis după un doctor; Ellenore se împotrivise, iar acum nu voia să răspundă la întrebările acestuia; în timpul nopţii rostise frânturi de cuvinte pe care nu le putuseră înţelege şi adesea îşi înăbuşea gura cu batista, ca să nu mai vorbească.

în timp ce mi se dădeau aceste amănunte, o altă femeie, care rămăsese lângă Ellenore, veni în fugă, înspăimântată. Ellenore părea că şi-a pierdut cunoştinţa. Nu mai vedea nimic în jurul ei. Uneori scotea câte un strigăt, îmi rostea adesea numele, apoi, înfricoşată, da din mână, ca şi când ar fi vrut să alunge din faţa ei un lucru care o îngrozea.

Intrai în camera ei. La picioarele patului văzui două scrisori. Una era cea pe care i-o scrisesem baronului de T... Cealaltă era o scrisoare a baronului către Ellenore. Atunci am înţeles prea bine dezlegarea acestei groaznice enigme. Toate străduinţele mele, ca să câştig timpul de care aveam nevoie înainte de a-mi lua cel din

urmă rămas-bun, se întoarseră în felul acesta împotriva nefericitei pe care voiam s-o cruţ. Ellenore citise,

scrisă de mâna mea, promisiunea că o voi părăsi, promisiune pe care o făcusem numai din dorinţa de a rămâne cât mai mult timp lângă ea şi pe care chiar puterea acestei dorinţe mă îndemnase s-o repet, s-o lămuresc sub diferite forme. Ochiul nepăsător al domnului de T. citise cu uşurinţă, în aceste protestări repetate la fiecare rând, nehotărârea pe care i-o ascundeam şi vicleniile propriei mele incertitudini; dar, în cruzimea lui, chibzuise foarte bine că Ellenore va vedea în toate acestea o hotărâre de neînlăturat. Mă apropiai de ea: mă privi, dar nu mă recunoscu. îi vorbii; ea tresări.

— Ce e sunetul acesta? strigă ea; e glasul care m-a nenorocit.

Medicul înţelese că prezenţa mea îi agrava starea de delir şi
mă rugă stăruitor să plec. Cum aş putea să spun tot ce-am simţit în cele trei ore care păreau că nu se mai sfârşesc? în cele din urmă, medicul ieşi. Ellenore căzuse într-o adâncă somnolenţă. El nu deznădăjduise încă s-o salveze, dacă, atunci când se va trezi, febra va ceda.

Ellenore dormi îndelung. Aflând că s~a trezit, îi scrisei, cerându-i să mă primească. îmi trimise vorbă să vin. Voii să-i vorbesc; mă întrerupse.

— Să nu aud din gura dumitale, îmi spuse ea, niciun cuvânt crud. Nu mai cer nimic, nu mă împotrivesc la nimic; dar fie ca glasul acesta, pe care l-am iubit atâta, glasul acesta care-mi răsună până în străfundul inimii, să nu răzbată iarăşi până la ea, ca s-o sfâşie. Adolphe, Adolphe, am avut izbucniri necugetate, poate te-am jignit; dar nu ştii cât am suferit. Să dea Dumnezeu să nu ştii niciodată!

— Se zbuciuma cumplit. îşi plecă fruntea pe mâna mea; fruntea îi ardea; o crispare groaznică îi desfigura faţa.în numele cerului, strigai, ascultă-mă, scumpa mea Ellenore! Da, sunt vinovat: scrisoarea asta... Se cutremură şi voi să se depărteze de mine. 0 reţinui. în

slăbiciunea mea, în frământarea mea, îi spusei după aceea, poate că am cedat o clipă în faţa unei stăruinţi neîndurate, dar nu ţi-am dat oare atâtea dovezi că nu vreau să ne despărţim? Am fost nemulţumit, nefericit, nedrept; luptând poate cu prea multă violenţă, împotriva unei imaginaţii răzvrătite, ai dat prea multă importanţă unor aspiraţii trecătoare, pe care astăzi le dispreţuiesc; dar te poţi îndoi oare de iubirea mea profundă? Sufletele noastre nu sunt înlănţuite prin atâtea legături, pe care nimic nu le mai poate sfărâma? Tot trecutul nostru nu este al amândurora? Putem arunca o privire peste aceşti trei ani care s-au scurs fără să ne amintim tot ce-am trăit împreună, plăcerile pe care le-am gustat, suferinţele pe care le-am îndurat laolaltă? Ellenore, să începem astăzi o viaţă nouă, să ne reamintim orele de fericire şi de dragoste...

Ea mă privi câteva clipe cu îndoială.

— Tatăl dumitale, zise după un timp, îndatoririle, familia, speranţele pe care şi le-au pus în dumneata...

— Fără îndoială, răspunsei, cândva, într-o zi, poate că... Ea văzu că şovăi.

— Doamne, strigă, de ce mi-a redat speranţa, ca să mi-o risipească îndată? Adolphe, îţi mulţumesc pentru străduinţele dumitale, ele mi-au făcut bine, cu atât mai bine cu cât nu-ţi vor cere, sper, niciun sacrificiu! Dar te implor, nu mai vorbi de viitor... Nu-ţi imputa nimic, orice s-ar întâmpla. Ai fost bun cu mine. Eu am vrut însă imposibilul. Iubirea era toată viaţa mea; nu putea să fie şi viaţa dumitale. Acum îngrijeşte-mă încă vreo câteva zile.

0 podidiră lacrimile; respiră mai uşurată; îşi rezemă capul de umărul meu şi îmi spuse: - Aşa am dorit totdeauna să mor... 0 strânsei la piept, îmi tăgăduii toate planurile de viitor, mă învinuii pentru izbucnirile mele de mânie. Nu, zise ea, dumneata trebuie să fii liber şi mulţumit.

— Crezi că aş putea, dacă dumneata ai fi nefericită?

— Nu voi fi multă vreme nefericită, n-o să mă plângi multă vreme.

îmi alungam temerile pe care aş fi vrut să le cred neîntemeiate. Nu, nu, dragul meu Adolphe, îmi spuse ea, când chemi de atâta vreme moartea, cerul ne trimite, în cele din urmă, un fel de presentiment care nu ne înşală niciodată şi care ne vesteşte că ruga noastră a fost primită. îi jurai că n-am s-o părăsesc niciodată. Totdeauna am nădăjduit aceasta, acum însă sunt deplin încredinţată.

Era una din acele zile de iarnă, când soarele luminează parcă cu tristeţe câmpul cenuşiu, ca şi cum ar privi cu milă pământul căruia nu-i mai dă căldură. Ellenore îmi propuse să ieşim împreună.

— E frig, îi spusei.

— Nu-mi pasă, aş vrea să mă plimb cu dumneata.

Mă luă de braţ; merserăm multă vreme, fără să ne spunem nimic; ea păşea anevoie şi se rezema aproape cu totul de mine.

— Să ne oprim o clipă.

— Nu, răspunse ea, îmi place să simt că mă sprijini încă.

Tăcurăm iarăşi. Cerul era senin, dar copacii erau despuiaţi de
frunze; nicio adiere nu tulbura aerul, nicio pasăre nu trecea prin văzduh; totul era neclintit şi nu se auzea decât trosnetul ierburilor îngheţate, care se frângeau sub paşii noştri.

— Ce linişte, zise Ellenore; cum ştie să se resemneze natura! Sufletul oare nu trebuie să înveţe şi el a se resemna? Se aşează pe o piatră; deodată îngenunche, şi, plecându-şi capul, şi-l rezemă în mâini. Auzii câteva cuvinte rostite cu glas scăzut, înţelesei că se ruga. Ridicându-se, îmi spuse: Să ne întoarcem, m-a

cuprins frigul. Mă tem că mi-e rău. Nu-mi mai spune nimic; nu-ţi mai aud glasul.

Din ziua aceea Ellenore începu să slăbească şi să se stingă sub ochii mei. Chemai medici din toate părţile: unii îmi spuseră că suferă de o boală fără leac, alţii mă legănau în speranţe deşarte, dar natura sumbră şi tăcută îşi ducea mai departe, cu o mână nevăzută, munca ei neînduplecată. Uneori, Ellenor

e-76- părea că-şi recapătă viaţa. Ai fi zis câteodată că mâna de fier care o apăsa se, retrăsese. îşi ridica încet capul istovit; obrajii dobândeau o culoare puţin mai vie; ochii i se însufleţeau; dar deodată, prin jocul crud al unei puteri necunoscute, acest înşelător „mai bine" dispărea, fără ca medicina să poată descoperi cauza. Astfel, o văzui coborând treaptă cu treaptă spre pieire. Văzui adâncindu-se pe chipul acesta atât de nobil şi de expresiv semnele care prevesteau moartea. Văzui, privelişte umilitoare, şi de plâns! văzui firea aceasta energică, şi mândră primind, sub puterea suferinţei fizice, nenumărate impresii. Confuze şi incoerente, ca şi cum, în acele clipe groaznice, sufletul, strivit de trup, se transforma în toate felurile, ca să se mlădie mai uşor în faţa degradării organelor.

Un singur simţământ nu s-a schimbat niciodată în sufletul Ellenorei: iubirea faţă de mine. Fiind atât de slăbită, nu putea să-mi vorbească decât rareori, dar îşi aţintea ochii asupra mea în tăcere şi mi se părea atunci că privirile ei îmi cereau viaţa pe care nu mai puteam să i-o dau. Mă temeam să nu-i pricinuiesc o emoţie violentă; inventam pretexte, ca să pot ieşi din cameră; străbăteam la întâmplare toate locurile pe unde

trecusem împreună cu ea; udam cu lacrimile mele pietrele, trunchiurile copacilor, toate lucrurile care îmi reînviau amintirea ei.

Nu erau părerile de rău ale iubirii; era un sentiment mai întunecat şi mai trist; iubirea se contopeşte până într-atât cu fiinţa iubită, încât chiar în disperarea ei are oarecare farmec. Iubirea luptă împotriva realităţii, împotriva destinului; văpaia dorinţei o face să se creadă mai puternică decât e şi, în mijlocul propriei dureri, o înalţă până la exaltare. Iubirea mea era posomorâtă şi singuratică; nu speram să mor o dată cu Ellenore; aveam să trăiesc fără ea în pustiul acestei lumi, pe care de atâtea ori dorisem să-l străbat liber de orice legătură. Zdrobisem fiinţa care mă iubea; zdrobisem această inimă tovarăşă cu a mea, care a stăruit atât să mi se devoteze, în neobosita ei iubire; singurătatea mă încercuia; Ellenore respira încă, dar eu nu mai puteam să-i încredinţez gândurile mele, eram singur pe pământ; nu mai trăiam în acea atmosferă de dragoste pe care o răspândea în jurul meu; aerul pe care-l respiram îmi părea mai aspru, chipurile oamenilor pe care-i întâlneam îmi păreau mai nepăsătoare; natura întreagă părea să-mi spună că niciodată nu voi mai fi iubit.

Starea Ellenorei se agravă brusc; simptome în privinţa cărora nu puteai să te înşeli vesteau apropiatul ei sfârşit: un preot de religia ei îi spuse adevărul. Ea mă rugă să-i aduc o casetă plină cu scrisori; câteva din ele porunci să fie arse în faţa ei, dar părea să caute una pe care n-o găsea şi era foarte neliniştită. 0 rugai sa înceteze această căutare care o tulbura şi în timpul căreia leşinase de două ori.

— Fie şi aşa, răspunse ea; dar, dragul meu Adolphe, să nu-mi respingi o rugăminte. Vei găsi printre hârtiile mele, nu ştiu unde, o scrisoare pentru dumneata; arde-o fără s-o citeşti, te rog în numele iubirii noastre, în numele acestor clipe din urmă, pe care mi le-ai uşurat.

I-am făgăduit că voi face întocmai: s-a liniştit. - Acum, îmi spuse ea, lasă-mă să-mi împlinesc îndatoririle faţă de biserică; am destule păcate de ispăşit; iubirea ce ţi-am purtat a fost poate un păcat; n-aş socoti-o astfel, dacă te-ar fi făcut fericit.

M-am retras; nu m-am întors decât o dată cu toţi servitorii, ca să asist la cele din urmă rugăciuni solemne; îngenunchind într-un colţ al camerei, uneori mă afundam în gânduri, altă dată urmăream cu o curiozitate, pe care nu mi-o puteam stăpâni, pe toţi oamenii adunaţi acolo, unii înspăimântaţi, alţii cu gândurile împrăştiate şi acea ciudată consecinţă a deprinderii, care-i făcea să împlinească nepăsători toate practicile prescrise şi să privească ceremoniile cele mai auguste şi cele mai teribile ca pe nişte lucruri obişnuite şi pur formale; îi auzeam repetând automat, rugăciunile de înmormântare, ca şi când n-ar fi trebuit să joace şi ei, într-o zi, aceeaşi scenă, ca şi când n-ar trebui să moară şi ei într-o zi. Totuşi eram departe de a dispreţui aceste practici: este oare printre ele una singură, despre care omul, în neştiinţa lui, ar cuteza să spună că e inutilă? Pe Ellenore practicile acestea o linişteau; o ajutau să treacă acel prag înfricoşător către care ne îndreptăm cu toţii, fără ca vreunul din noi să poată şti ce va simţi în clipa aceea. Nu mă mir că omul are nevoie de o religie; ceea ce mă miră este că uneori se crede destul de puternic, destul de bine apărat împotriva nenorocirii, ca să îndrăznească a respinge vreo religie: în slăbiciunea lui, s-ar cuveni, cred să le invoce pe toate, în noaptea nepătrunsă care ne înconjoară e vreo licărire pe care putem să ne încumetăm a o alunga? în mijlocul torentului care ne târăşte e vreo creangă de care să cutezăm a nu ne agăţa?

Ellenore părea obosită de această solemnitate atât de tristă. 0 copleşi un somn destul de liniştit; când se trezi, se simţea mai bine; eram singur în camera ei; schimbam câte un cuvânt din când în când, la răstimpuri

lungi. Medicul, care se arătase cel mai priceput în previziunile sale, îmi spusese că Ellenore nu mai avea nici douăzeci şi patru de ore de trăit; priveam pe rând, când pendula care număra orele, când faţa Ellenorei, pe care nu întrezăream nicio schimbare. Fiecare minut care trecea îmi da speranţe şi începusem să pun la îndoială previziunile unei ştiinţe mincinoase. Deodată, Ellenore avu o tresărire bruscă; o prinsei în braţe: un tremur convulsiv îi agită tot trupul; ochii ei mă căutau, dar în ei se zugrăvea o spaimă nelămurită, ca şi când ar fi cerut îndurare unui obiect ameninţător, care rămânea ascuns privirilor mele; se ridica, se prăbuşea iarăşi, îmi dădeam seama că voia să fugă; ai fi zis că lupta împotriva unei invizibile puteri fizice, care, plictisită să tot aştepte clipa funestă, o înşfăcase şi o reţinea ca s-o ucidă pe acest pat mortuar. în sfârşit, cedă faţă de înverşunarea naturii vrăjmaşe; trupul i se linişti, parcă revenea oarecum la viaţă; îmi strânse mâna; îi venea să plângă, dar lacrimile îi secaseră; voi să vorbească, dar nu mai avea grai; aproape resemnată, lăsă săi cadă capul pe braţul cu care-o sprijinisem; respira tot mai încet; peste câteva clipe îşi dădu sufletul.

Am rămas multă vreme nemişcat lângă trupul neînsufleţit al Ellenorei. în sufletul meu nu pătrunsese încă încredinţarea deplină că a murit; ochii mari contemplau cu o mirare stupidă acest corp fără de viaţă. 0 servitoare, intrând în cameră, răspândi în toată casa vestea cea tristă. Zgomotul din juru-mi mă trezi din letargia în care căzusem; mă ridicai: abia atunci simţii durerea sfâşietoare şi toată groaza despărţirii pentru totdeauna. Toată mişcarea care se stârni, treburile vieţii obişnuite, atâtea griji şi atâta agitaţie, care n-o mai priveau, spulberară iluzia pe care o prelungeam, iluzia care mă făcea încă să cred că trăiesc alături de Ellenore. Simţii cum se rupe şi cea din urmă legătură şi cum înspăimântătoarea realitate ne despărţea pentru totdeauna. Ce apăsătoare mi se părea această libertate,

după care jinduisem atât de mult! Cât îmi lipsea din suflet acea dependenţă care mă revoltase de atâtea ori! Odinioară toate faptele mele aveau un scop; eram sigur că prin fiecare din ele înlătur o durere sau aduc o mulţumire. Dar atunci mă plângeam: eram nemulţumit pentru că un ochi prietenesc îmi urmărea paşii, pentru că fericirea unei alte fiinţe era legată de aceşti paşi. Acum nimeni nu mi-i mai urmărea: nu mai interesau pe nimeni; nimeni nu-mi mai drămuia timpul şi orele; nicio voce nu mă mai chema, când plecam de acasă. Eram liber, într-adevăr, dar nu mai eram iubit; pentru toţi eram un străin.

Mi s-au adus toate hârtiile Ellenorei, precum poruncise ea; la fiecare rând aflam noi dovezi de iubire, noi sacrificii pe care le făcuse pentru mine şi pe care mi le tăinuise. Găsii, în sfârşit, şi scrisoarea pe care îi făgăduisem că o voi arde; în clipa dintâi n- am ştiut că e chiar aceea: nu avea adresă şi era deschisă; câteva cuvinte îmi atraseră fără voie privirea; zadarnic încercai să-mi desprind ochii de pe ea; nu mă puteam împotrivi dorinţei de a o citi până la capăt. N-am putere s-o transcriu în întregime;

Ellenore o scrisese după una din scenele furtunoase dinainte de a se îmbolnăvi.

„... Adolphe, îmi spunea ea, *de ce te înverşunezi împotrivă-mi? Ce crimă am făcut? Crima de a te iubi, de a nu putea trăi fără dumneata. Ce milă ciudată îţi taie curajul să rupi o legătură care te apasă şi te face să sfâşii fiinţa nenorocită alături de care te reţine tocmai mila? De ce îmi refuzi până şi trista bucurie de a te crede mărinimos? De ce te arăţi mânios şi slab? Imaginea durerii mele te urmăreşte şi totuşi priveliştea acestei dureri nu te poate înfrâna! Ce-mi ceri? Să te părăsesc? Nu vezi că nu pot? A! Doar dumneata, care nu mai iubeşti, doar dumneata poţi găsi această forţă în sufletul obosit de mine, în sufletul pe care atâta iubire nu l-a putut înfrânge. Dumneata nu-mi vei da puterea*

asta; mă vei face să mă istovesc plângând; mă vei face să mor la picioarele dumitale. Răspunde-mi, scria mai departe, *este vreo ţară unde să nu te urmez? Este vreo taină în care să nu mă ascund ca să trăiesc lângă dumneata, fără să-ţi fiu o povară? Dar nu, dumneata nu. Vrei asta. Toate planurile pe care ţi le propun cu sfială, tremurând, pentru că mă faci să îngheţ de spaimă, te grăbeşti să le respingi. Cel mai bun lucru pe care-l pot dobândi de la dumneata e tăcerea. Atâta asprime nu se potriveşte cu firea dumitale. Eşti bun; faptele dumitale sunt pline de noblețe şi de devotament; dar ce fapte ar putea să mă facă să uit cuvintele dumitale? Cuvintele acestea tăioase răsună în jurul meu: le aud şi noaptea: ele mă urmăresc, mă sfâşie, veştejesc tot ceea ce faci dumneata. Trebuie oare să mor, Adolphe? Ei bine, vei fi mulţumit; va muri această biată fiinţă, pe care ai ocrotit-o, dar pe care o loveşti cu o furie tot mai mare. Va muri această supărătoare Ellenore, pe care nu o poţi suporta în preajma dumitale, pe care o priveşti ca pe o piedică în viaţă, care te oboseşte în orice colţ al pământului; va muri; vei porni singur prin mulţimea de oameni, în care eşti nerăbdător să intri! îi vei cunoaşte pe aceşti oameni, cărora le mulţumeşti astăzi pentru că sunt indiferenţi; şi poate că într-o zi, jignit de aceste suflete sterpe, vei regreta sufletul acesta de care puteai hotărî, care trăia numai din dragostea dumitale, care ar fi înfruntat toate primejdiile ca să te apere şi pe care dumneata nu-l socoţi vrednic nici măcar* de *răsplata unei singure priviri."*

SCRISOARE CA TRE EDITOR

Vă înapoiez, domnule, manuscrisul, pe care a-ţi avut bunătatea să mi-l încredinţaţi. Vă mulţumesc pentru această amabilitate, deşi mi-aţi trezit astfel amintiri triste, pe care timpul le ştersese; am cunoscut cea mai mare parte dintre oamenii care apar în această povestire, pentru că ea e deplin adevărată. Am întâlnit adesea pe acest ciudat şi nefericit Adolphe, care este în acelaşi timp eroul şi autorul povestirii; prin sfaturile

mele, am încercat s-o smulg pe această fermecătoare Ellenore, vrednică de o soartă mai bună şi de un suflet mai credincios, de lângă omul nefast, care - tot aşa de nenorocit ca şi ea - o ţinea ca sub puterea unei vrăji şi-i sfâşia sufletul din cauza firii lui slabe. Vai! ultima oară când am văzut- o, credeam că i-am dat oarecare forţă, că i-am înarmat judecata împotriva sufletului. După o lungă lipsă, m-am întors în aceleaşi locuri unde o lăsasem şi n-am găsit decât un mormânt.

Ar trebui, domnule, să publicaţi această povestire trăită. Acum nu mai poate atinge pe nimeni şi, după părerea mea, nu ar fi fără de folos. Suferinţele Ellenorei dovedesc că nici sentimentul cel mai pasionat nu poate lupta împotriva ordinei fireşti. Societatea e prea puternică, se înfăţişează sub prea multe aspecte şi pune în iubirea pe care n-a consfinţit-o prea multă suferinţă; ea încurajează înclinarea spre nestatornicie şi acea oboseală pretimpurie, maladii care cuprind sufletul pe neaşteptate, chiar în clipele de intimitate. Oamenii nepăsători sunt gata oricând să te scoată din fire cu predicile lor morale, dovedindu-se primejdioşi virtuţii prin excesul lor de zel; s-ar părea că priveliştea iubirii îi supără, fiindcă nu sunt în stare să iubească; şi când pot să se agaţe de un pretext, sunt bucuroşi să lovească în iubire şi s-o distrugă. Vai de femeia ce pune bază pe un sentiment pe care toţi ceilalţi se unesc să-l otrăvească şi împotriva căruia societatea, când nu e silită să-l respecte ca legitim, se înarmează cu tot ce e mai rău în sufletul omului, ca să descurajeze tot ce e mai bun în el.

Exemplul lui Adolphe nu va fi mai puţin instructiv dacă veţi adăuga că, după ce a respins fiinţa care-l iubea, a fost tot aşa de tulburat, de frământat, de nemulţumit; că n-a ştiut să folosească libertatea recucerită cu preţul atâtor dureri şi al atâtor lacrimi; şi că e tot atât de vrednic de dezaprobarea ca şi de compătimirea noastră.

Dacă în această privinţă vă trebuie dovezi, citiţi domnule, scrisorile acestea, care vă vor dumeri asupra sorţii lui Adolphe; îl veţi vedea în atâtea felurite împrejurări, mereu victima acestui amestec de egoism şi de sensibilitate, care se îmbinau în sufletul lui, spre nefericirea lui şi a celorlalţi; îl veţi vedea prevăzând răul înainte de a-l săvârşi, retrăgându-se îngrozit după ce-l săvârşise; îl veţi vedea pedepsit prin însuşirile lui mai mult decât prin defectele pe care le avea, pentru că însuşirile porneau din emoţiile sale, iar nu din principii; rând pe rând îl veţi vedea cel mai devotat şi cel mai neîndurat dintre oameni, sfârşind însă totdeauna prin neîndurare, după ce începuse prin devotament şi lăsând astfel după sine numai urmele greşelilor lui.

RĂSPUNS

Da, domnule, voi publica manuscrisul pe care mi l-aţi restituit (nu fiindcă aş socoti ca dumneavoastră, că ar fi de vreun folos; în lumea aceasta nimeni nu învaţă nimic decât pe socoteala lui, şi femeile care-l vor citi vor crede că au întâlnit un om mai bun decât Adolphe, sau că preţuiesc mai mult decât Ellenore); dar îl voi publica drept o povestire adevărată a nenorocirii sufletului omenesc. Dacă paginile acestea cuprind şi o lecţie instructivă, ea se îndreaptă numai către oameni: ea dovedeşte că mintea, cu care ne mândrim atâta, nu ne ajută să găsim fericirea, nici s-o dăruim altora; ea dovedeşte că firea dreaptă, fermitatea, statornicia, bunătatea sunt darurile pe care trebuie să le cerem cerului, căci nu numesc bunătate acea milă trecătoare, care nu înfrânge niciodată mânia şi care n-o împiedică să redeschidă răni, pe care o părere de rău de-o clipă le închisese. Marea problemă în viaţă este durerea pe care o pricinuieşti şi metafizica cea mai ingenioasă nu-l justifică pe omul care a sfâşiat inima ce-l iubea. De altfel, urăsc trufia celui care crede că se scuză explicându-se, urăsc vanitatea, care se ocupă de ea însăşi, povestind răul ce a săvârşit, care are pretenţia să ne înduioşeze zugrăvindu-se şi care, planând

indestructibil în mijlocul ruinelor, se analizează în loc să se căiască. Urăsc această slăbiciune, care acuză totdeauna pe alţii pentru propria-i neputinţă şi care nu vede că răul nu este în jurul ei, ci în ea însăşi. Aş fi ghicit că Adolphe a fost pedepsit pentru firea lui, chiar prin firea lui, că nu a urmat niciun drum hotărât, că nu a îmbrăţişat o carieră utilă, că şi-a risipit însuşirile, neavând altă cârmă decât capriciul şi altă forţă decât mânia; aş fi ghicit zic, toate acestea, chiar dacă nu mi-aţi fi comunicat noi amănunte în privinţa sorţii lui, amănunte de care nu ştiu încă dacă mă voi folosi vreodată. împrejurările nu preţuiesc prea mult; firea omului este totul; zadarnic te desparţi de lucrurile şi de fiinţele dinafară; niciodată nu te vei putea despărţi de tine însuţi. Schimbi locul, dar pretutindeni duci cu tine frământarea de care sperai că te vei elibera; şi fiindcă nu te poţi îndrepta mutându-te dintr-un loc în altul, izbuteşti numai să adaugi remuşcări la părerile de rău şi greşeli la suferinţe.